

פנדורה

עיתון לסבי

אוגוסט 2004

שז. כל מה שרצית לדעת על יקירת הקהילה שלך ולא העזת לשאול

טל ואביטל ירוס-חקק - יקירות מסוג אחר | דנה פלג מדווחת מסנטה-קרוז | במי "בוגדת" סמירה סאראיה? | עדן ארזי נעלבת | אביגיל שפרבר לא כשירה | רותי אינגרמן גאה בהגדרה | דירה משלך - קני ובני | ביקורת על התערוכה "צורה לך!" | וגם סיפור קצר של גלי לנדסברג-אייל

העלן כן קופס

חודש הגאווה היה רווי בחגיגות ומצעדים, והשנה בלטה בו הפעילות הלסבית. האירועים הלסביים המשמעותיים של החודש היו התערוכה "צורה לך!", שהייתה ייחודית בהיקפה ובאיכותה, וכללה מסיבה מדליקה, עוטפת ומזמינה, וכן פסטיבל הסרטים הלסביים השני שהתקיים בארץ. בכנס הפמיניסטי החמישי בלטה הנוכחות הלסבית בארגון הכנס ובתכניו, ואת פרס יקירות הקהילה ההומו-לסבית השנה בחרו להעניק לארבע נשים: ד"ר אילנה ברגר, מומחית למיין ומגדר המתמחה בטיפול בטרנסג'נדרים; טל ואביטל ירוס-חקק, שזכו בפרס הודות למאבקהן המשפטיים הממושכים למען ההכרה בהורות הלסבית; ופרס יקירת התרבות של הקהילה שניתן למשוררת והסופרת שז, אחת מאמני הקהילה הראשונים שיצאו מהארון והבולטת במאבקה בנושא גילוי עריות.

בגיליון הזה מספרות טל ואביטל לדנה שבת על הזוגיות הממושכת שלהן ועל המשפחה שהקימו, בראיון שערך עמה יסמין מקס מציגה שז דיוקן אותנטי של אמנית יוצרת וגאה, ובנוסף אפשר לפגוש דעות שונות ומגוונות של כותבות ותיקות לצד חדשות, ביניהן לסבית ערבייה פלסטינית ושני ילדים לשתי אימהות. היריעה רחבה, ולא רק בשל ריבוי הנושאים והדעות; מהתבוננות בקנקן אפשר לראות שגדלנו בארבעה עמודים נוספים, מהסתכלות במה שיש בתוכו אפשר להסיק על גדילה בנוכחות. יהיו כאלו שיגידו שזה עניין שולי, אבל אותנו זה מרגש. זה כמו להבחין איך ביום אחד הילד שלך גבה בכמה סנטימטרים, או - להבדיל - כיצד הוספת כמה קילוגרמים למשקלך. ככה זה כשגדלים ומשנים צורה, הנוכחות הופכת מוחשית יותר, הנראות גדלה. הבשלה, השתכללות, השתפרות, התבגרות, התפתחות, התקדמות, התרחבות, פריחה, צמיחה ושגשוג - הן כמה מן המילים הנרדפות למילה גדילה. אני מרגישה שכל זה קורה לנו בקהילה, כאשר פנדורה מהווה קול תרבותי שמשקף ומכוון את מה שמתרחש בתוכה. אני מקווה שאני לא היחידה.

בשעה: שז, עיבוד מחשב לצילום משנת 1994

עיתון פנדורה - מגזין לסבי דו-חודשי
גיליון מס' 9, אוגוסט 2004

המזל: קל"ף - קהילה לסבית פמיניסטית
CLAF - Community of
Feminist Lesbians
P.O. BOX 22997 Tel-Aviv, 61228 Israel
Tel: 050-7512840, 054-4204647

עורכת: לילך גליל
עורכת משנה: עינב זילבר
מעצבת גרפית: יעל רוזן (בן-ארי)
תברות מערכת: נילי יקיר, יסמין מקס,
מיכל אבס, איילת טרסר, דנה שבת

לתגובות, הערות והארות:
ת.ד. 22997 ת"א 61228,
או באימייל: pandora2003@walla.co.il

כלאפ

مجموعة المثليات النسوية

הגיליון הבא ייצא ב-1 באוקטובר 2004
לוח האירועים של קל"ף, שפורסם בעבר
בעמ' 11, מופץ כעת בנפרד.
פרטים על אירועים ניתן למצוא באתר
של קל"ף, שכתובתו:
www.gay.org.il/claf

הפקות העיתון והוצאתו לאור
מתאפשרת הודות לתרומה
מייוחדת, וכן, בסיוע תרומה
של עיריית תל-אביב יפו

"לפעמים הגדרה היא התחלה של בית"

בתגובה לענח פיין-גוטה. "אימא סדרתית" מהגיליון הקודם של פנדורה,
גיליון מס' 8. יוני 2004

פיין-גוטה יקירת, אינני יודעת אם תקראי את המילים האלה כשעוד אהיה כאן בארץ המולדת, אבל הטור האחרון שלך עשה עמי חסד מופלא. הסברת שאינך רוצה לצאת מהארון בעיתון. עשית זאת בחיבוק אוהד ל"קוויריות", כך שלא תצטרכי להגדרה, "בלי תוויות, בלי סיווגים". אמנם צחקתי, אבל גם הבנתי, אולי לראשונה בחיי, שאני דווקא מוכנה להגדרה. ומכיוון שהבאת אותי עד הלום, אספר לך גם למה.
אני נפרדת עכשיו. מהחברים, מהמשפחה ומהאוויר הדרוס והאהוב של הארץ הזו, כדי לנסוע לארצות הקור ולהתאחד שם בחום עם אוהבתי. אולי זה הגיל מדבר, אולי הנסיעה הקרבה, אולי חג יציאת מצרים. בפסח האחרון נסעתי לשם שוב, נסיעה אחרונה שלפני הנסיעה הגדולה. נפגשנו לארוחת חג שני עם חברות. ישבנו שם, שני זוגות שהם תמונת ראי אחד של השני. יהודיה ולא יהודיה, נורונית ופחות נורונית. איכשהו (באמת איך?) הגיעה עת השאלה: "לסבית - הגדרה עצמית: בעד ונגד?". והנה פתאום, אולי בהשפעת הרגע ההיסטורי של המעבר הממשמש ובא, הכרזתי שעכשיו אני ממש צריכה הגדרות: שאני יהודיה, ישראלית ולסבית.

ההתלהמות הקלה הזו הפתיעה אותי, כי שנים נהניתי וגם התייסרתי בחופש המעבר בין שני צדי הגדר, בשיק האינגמטי של "אל תגדירו אותי". אבל השיק הזה היה בעיקר, עבורי לפחות, מעייף וסתם סימפטום ליציאה מהארון שעדיין לא הושלמה. מישהו סיפר לי פעם שהתהליך הזה, לא רק החיצוני, לוקח 17 שנה. אני לא יודעת אם זה נכון. אני לא מתמצאת בתיאוריה הקווירית וזה המקום לומר שהתייסרותי לקישור של בין קוויריות לבין הגדרות אינו מושכל, אלא מתבסס רק על מילותייך וחוויותיי. בכל מקרה, אני בת 34 היום, ובמקרה שלי המספר 17 כמעט מדויק. 19 - יותר מדויק. 19 זה הרבה, יקירת. זה מפרך, זה לוקח אנרגיה עצומה, ופירוק איטי, מזדחל, של הומופוביה מופנמת ועקשנית.

אמנם נכון, הדור הצעיר, העשירים פלוס, נראה חזק ונונשלנטי יותר, פחות עושה עניין ופחות זקוק להגדרות. אולי. אבל אנחנו דור הביניים - כבר לא דור המדבר, עדיין לא הילדים הנוחים כל כך עם עצמם. אולי נוחים, אולי לכאורה נוחים, אולי רובם עדיין לא שלמים. לא יודעת, לא בדקתי, התחושה היא שהדרך עוד ארוכה. בכל אופן, בשבילם ובשבילי - הרשי לי להיאחז בהגדרה, לא בחתרנות "עם שפם", להפך, בשמרנות מרגיעה. הרשי לי לומר סופסוף: "אני לסבית", הרשי לי להגיד סופסוף שבחרתי (עד כמה שיש כאן מרחב בחירה) צד אחד של המתרס, שאני חלק מאיזו קהילה, אמנם מכמה קהילות - אבל גם מהקהילה הזאת. הרשי לי לא להרגיש בושה כשאני אומרת את זה. הרשי לי להאמין סופסוף שהגדרה היא לפעמים גלגל הצלה. שהגדרה היא לפעמים התחלה של בית.

עריכת דין

עו"ד עירא הדר
מומחית לזכויות הומואים ולסביות
ייעוץ וסיוע משפטי לחברי/ות הקהילה בכל תחומי החיים, לרבות זוגיות, משפחה, הורות וזכויות אחרות

- הסכמים לחיים משותפים בין בני/בנות זוג
- הסכמים להורות משותפת
- אפוסטרופסות לאמהות/אבות לא ביולוגיות/ים
- כלים משפטיים להורה היחיד/ה
- צוואות וירושות
- יפוי כח הדדיים
- חוזים בעניינים שונים
- מכירת/רכישת דירות

טלפון: 03-5280247
irna23@netvision.net.il

בוגדת

אני לסבית. אני גרה בתל אביב. בחברה הערבית ובמשפחה שלי יש מי שרואה בי בוגדת. חלק מחברותיי הלסביות פלסטיניות מתנגדות בתוקף למילה בגידה, משום שהמילה הזו תמיד נושאת בתוכה את הקונטקסט הלאומי. לדעתי, החברה הערבית לא רואה את הלסביות שלי כאקט שכולל כריתת הפלסטיניות שבי או התכחשות לה, אך בעיניי אני עדיין בוגדת: אני בוגדת בפנטזיה של המשפחה שלי ובערכים ה"אלוהיים" שעליהם גדלתי, של משפחה הכוללת אבא, אימא וקדושת החיים והמשכיותם. אחת מאחיותיי אמרה לי פעם: "את מוכרת את המשפחה שלך בשביל לספק את התאוות שלך." ומה משמעות המילה "מוכרת" אם לא "בוגדת", רק במילים אחרות? אני יודעת שאמי היקרה, אם הייתה יודעת שאני לסבית - למרות שעמוק בתת-מודע שלה

היא מאוד יודעת - באיזשהו שלב בתהליך ההתמודדות שלה עם זה היא הייתה בוחרת להאשים את החברה הישראלית המערבית ב"סטייה" הזו שלי, שכן בשנים האחרונות ביליתי את מרבית זמני בתוכה (לטוב ולרע). לאמי יהיה הרבה יותר קל להאמין שהיהודים האלו קלקלו אותי ו"שיחקו לי בראשי", מאשר לקבל את העובדה שה"סטייה" הזו צמחה אצלה בבית. הרבה יותר קל לה להשליך את "ריקבון הערכים שלי" על המגורים שלי בתל אביב לצד "היהודים האלה", מאשר לקבל את בחירתי במיניות שלי כהתקוממות וביקורת כלפי החברה שבתוכה גדלתי, על כל מה שיש בה, מטוב ועד רע. יותר קל יהיה לאמי לחשוב שאיבדתי את דרכי בתוך החברה המערבית, המרוקנת מצניעות ומערכים, מאשר להודות שמדובר בצמיחה ועצמאות מחשבתית שמאפשרת

אם אמי הייתה יודעת שאני לסבית, היא הייתה בוחרת להאשים את החברה הישראלית המערבית ב"סטייה" הזו שלי. כי הרבה יותר קל להאמין שאיבדתי את דרכי בתוך החברה המערבית, מאשר להודות שמדובר בצמיחה ועצמאות מחשבתית שמאפשרת לי לבחון דברים על פי סולם ערכים שהוא שונה מזה שהיא גדלה עליו

לי לבחון דברים על פי סולם ערכים שהוא שונה משלה ומה שהיא גדלה עליו. ובמילים אחרות, זו הסיבה שאני בוגדת; בוגדת במסורת ובמורשת הערכים שעברה מדור לדור. אבל האם בני משפחתי חשים שבגדתי משום שהם ערבים פלסטינים, או שאולי תחושות אלה הן נחלת כל משפחה, או כל חברה, המתמודדת עם מיניות חריגה? ומה יותר גרוע, העובדה שאני שוכבת עם נשים, או הזהות הלאומית והדתית של האישה שאיתה אני שוכבת? אני חושבת שבמקרה הזה משפחתי הייתה מעדיפה שאחיה את חיי בחטא עם גבר יהודי מאשר עם אישה ערבייה, מוסלמית כשרה לפי דת מוחמד וחבריו. אז שיסלחו לי כל אלה שבחרים את שותפיהם למיטה או לחיים לפי דת, גזע ולאום, אני אמשך לעשות את הבחירה שלי לפי המין בלבד...

כשאימא שלנו יצאה מהארון

| תומר ושקד *

אחד הדברים הקשים בלהיות ילד או ילדה במשפחה כמו שלנו, זו התחושה של השונות. בעיקר בתור ילדים קטנים, שרוצים להיות כמעט תמיד "כמו כולם". אבל ככל שאנחנו מתבגרים אנחנו מרגישים יותר חזקים יותר פתוחים להיות OUT אל החברה שמסביב

כשאנחנו מספרים שיש לנו משפחה עם שתי אימהות, אנשים מדמיינים לעצמם משפחה של "היפים" שוברי מוסכמות, משפחה שמבלה כל היום בבארים ובמסיבות פראיות עד אור הבוקר. 'אני לא מבין איך יצאת כל כך סגורה וביישנית', אמר לי פעם מישהו, 'היית צריכה לצאת ילדה פריקית ומוחצנת'. בעצם הוא התאכזב לגלות שהמשפחה שלנו היא די רגילה ומשעממת. זה לא שאנחנו לא מרוצים מה"שיעמום" הזה; אנחנו מעדיפים את המשפחה שלנו על פני המשפחה הצפויה והדמויות שנמצאת אצל כולם בראש. הרי אנחנו בסך הכול משפחה ממוצעת שבה יש שני הורים, שני ילדים וכלבה (ז"ל, נפטרה לפני חודשים).

למרות הצפייות הללו, רוב התגובות הן מפרגנות ותומכות. אבל לא תמיד זה היה כך. בבית הספר היסודי לא שיתפנו את רוב החברים לכיתה ב"סוד" הזה מפני שחששנו מתגובות שליליות ומהתנכלויות. לעתים קרובות מאוד רצינו לספר לאיזה חבר או חברה, אבל תמיד דחינו את השיחה הזו שוב ושוב, בגלל הפחד מהתגובה. בכל זאת סיפרנו על האימהות הלסביות שלנו לכמה חברים וחברות קרובים בבית הספר היסודי עוד, אך עיקר ה"יצאה מהארון" התרחשה אצלנו בחטיבת הביניים ובתיכון.

כאמור, התגובות היו טובות וחלק מהחברים אפילו הפתיעו אותנו כשאמרו לנו שהם ידעו עלינו כבר מזמן. אחד הדברים הקשים בלהיות ילד או ילדה במשפחה כמו שלנו, זו התחושה של השונות. בעיקר בתור ילדים קטנים, שרוצים להיות כמעט תמיד "כמו כולם". אבל ככל שאנחנו מתבגרים אנחנו מרגישים יותר חזקים יותר פתוחים להיות OUT אל החברה שמסביב. לפעמים אנו מתוסכלים על כך שחלק גדול מהחברה לא מקבל משפחות כמו שלנו. מה שחבל לנו זה שיש הרבה ילדים כיום, הגדלים לכאורה במשפחות "רגילות", שאינם זוכים לבית "חריג" כמו שלנו: בית מלא חיים, דאגה ואהבה.

* תומר בן 16, תלמיד תיכון; שקד בן 21, מורה-חיילת. (בהמשך למכתבים מן הגיליון הקודם).

אבא-בת | עוד אודות

טרנסיות? לא אצלנו!

כנראה שבאתר "שידייט" לא אוהבים טרנסקסואליות. אחרת אין לי הסבר מדוע סירבו לתת לי כרטיס למסיבת נשים כשרכשתי שם מנוי. וגם לא התנצלו על כך

ביולי האחרון קיבלתי הודעה מאתר ההיכרויות "שידייט" ובה הובטח כרטיס חניס למסיבת נשים עבור הראשונות שירכשו מנוי לאתר לשלושה חודשים ומעלה. החלטתי לעשות זאת, אלא שאז קיבלתי ממנהלת האתר, אורית, תגובה קצת אחרת. הנה היא לפניכן, כלשונה.

*

אורית: נפתח לך מנוי באתר, אבל לגבי כרטיס למסיבה, אני מקווה שאת מבינה שבמקרה שלך אני לא יכולה להעביר לך, היות וטרנסקסואליות (גברים לנשים) לא יכולות להיכנס לאירוע.

עזן: ממתי טרנסקסואליות אינן יכולות להיכנס לאירועים של לסביות? הפכנו להיות ארה"ב, שבכמה מקומות רק women born woman מורשות להיכנס? מי שמך? אם זה כך, אני מבטלת את המנוי עכשיו. ולא, אני לא מבינה. אני פגועה וכועסת.

אורית: אני לא מארגנת את האירוע ולא קובעת את כלליו... אם תרצי לבטל את המנוי שלך, כמובן שנדאג לכך.

עזן: דיברתי כרגע עם מארגנת האירוע. אין, ולא היו לה, כל הסתייגויות מכניסת

טרנסקסואליות זכר לנקבה לאירוע. שלא כמוך, היא רואה בנו נשים, גם אם בתעודת הזהות שלי עדיין מצוין המין 'זכר'. אני מבקשת שתעבירי אליי את הכרטיס המגיע לי בזכות ולא בחסד, ואני מחכה להתנצלותך על המקרה. **אורית:** אין לי אישית לא התנגדות ולא חצי התנגדות לכניסתך או לאי-כניסתך לאירוע. אם למארגנת אין התנגדות, אז לנו אין בעיה עם זה. השם שלך יופיע ברשימת הנכנסות חניס לאירוע, שתהיה בכניסה.

עזן: אם כך, מי החליטה/ה שטרנסקסואליות אינן מורשות להיכנס לאירוע? כי מנהלת האירוע לא החליטה דבר כזה. **אורית:** עדונה יקירתי, מבחינתי הדיון תם. יש לך כרטיס ואת יכולה להיכנס לאירוע. במידה שהדבר לא מספק אותך, אני יכולה לבטל לך את המנוי ואת הכרטיס. אין לי עניין לריב ואו להתווכח. אני עובדת.

עזן: אורית, אני לא רבה. אני עדיין רותחת מכדי לריב. בעיקר מהתגובות שלך. אני מבקשת לדעת על סמך מה החלטת (ואני מניחה על פי השתלשלות העניין שזו את) שאיני ראויה להיכנס לאירוע. ואל תבואי לי ביציאות של 'אני עובדת'. חלק מהעבודה שלך זה גם לתת לי תשובות כמנויה באתר. אני מוכנה לקבל שזו הייתה החלטה בשליפה, ללא מחשבה ורגישות יתרה, אבל לא מוכנה שינפנו אותי בתגובות כאלו. **אורית:** שלום לך. כפי שציניתי, זאת הייתה ההבנה שלנו ולכן הפניתי אותך למארגנת האירוע. שוב, אם יש לך איזו בעיה, אנא הודיעי לי ואני אבטל את המנוי מבחינתי, תם הנושא. תבלי...

*

את המנוי לא ביטלתי. אני רוצה להאמין שלמרות שזו גישתה של אורית, מנהלת האתר, ישנן מנייות באתר שחשובות אחרת.

האישי הוא הפוליטי

לאילו שאינן מכירות, טל ואביטל ירוס-חקק עשו רבות מאוד למענכן. השנה הן זכו בפרס יקירות הקהילה הודות למאבקן למען ההכרה בהורות הלסבית. עם זאת, הן אומרות, כי "לעשות משפחה זו בחירה חופשית" וכי "יש שימוש לרעה במוסד המשפחתי כאשר באמצעותו מבקשים להתקבל כהומואים ולסביות". בראיון אישי הן מספרות על זוגיות בת 15 שנה, שלושה בנים, ומאבקים משפטיים ממושכים. מסתבר שהסוד הוא במרקם, והוא לגמרי שלהן | **זנה שבת**

תמונה ראשונה: ילד חמוד עם שיער ארוך פותח לי את הדלת בחיוך קורן, ומיד חוזר להצטופף עם אחיו בחיק אמותיהם על הספה הדו-מושבת, לצפייה מעמיקה ב"פספוסים". כמה דקות אחר כך, אחרי שהילדים הלכו אחר כבוד להמשיך לצפות בתוכנית ב"מיטה של ההורים", ובטרם החל הראיון, שואלת טל את אביטל זוגתה אם חס לה. אביטל אומרת שלא אכפת לה. "אבל את רוצה מזגן?" מתעקשת טל, ואביטל עונה בשקט: "זה לא משנה לי". המזגן נדלק והן מתיישבות יחד מולי. זו התמונה השנייה.

מדובר במשפחה חמה. משפחת ירוס-חקק. טל, ראש החוג לריפוי בעיסוק באוניברסיטת תל-אביב, ואביטל, רופאת שיניים, חיות ביחד כבר 15 שנים. לאחרונה הן קיבלו את פרס "יקירות הקהילה" על פעילותן רבת השנים למען הקהילה שלנו. לזוג שלושה בנים משותפים: אראל בן 13, יהל בן 10, ויובל בן 7 וחצי, והן עומדות כיום בחזית המאבק למען אימוץ ילדיה של בת הזוג. בכל זאת, בחרתי לראיין אותן מזווית אחרת – לא עוד ראיון פוליטי, אלא אישי יותר. רציתי לדעת איך הן עושות את זה, איך הן שומרות על הזוגיות הזו

כל כך הרבה שנים, אבל עוד לפני שהתחלתי הבנתי: שתי תמונות הפתיחה הללו תיארו את הצופן המשפחתי שלהן, המורכב מכבוד, קבלה וגמישות, ואלו יעלו גם בהמשך. ורק בסוף הראיון הבנתי עד כמה האמירה 'האישי הוא הפוליטי' תקפה לגביהן.

אימהות זה לא ביולוגיה

ספרו איך הכרתן?

טל: "הכרנו דרך קל"ף, לפני 15 שנה, כשחזרתי מלימודים בארה"ב. זה קרה תוך כדי ארגון מסיבות ומפגשים ותערוכות. מסתבר שהפעילות השתלמה."

איך הייתה קל"ף של פעם?

אביטל: "כשטל הגיעה לא היה תקציב והקולקטיב בדיוק התפרק. היה לנו דף מידע ששכפלנו בצורה פרימיטיבית ויצא בכל חודש. הייתה אז גם התנועה הפמיניסטית בן-יהודה, לשם היו נשים באות, משלמות כמה שקלים ויושבות. היו דיונים, כאשר לכל מפגש בדרך כלל היה נושא. המסיבות היו בבתי פרטיים או בבית האגודה, ואנחנו סחבנו לבד ברנו של טל את מערכת ההגברה. שם גם עשינו תערוכה לסבית ראשונה."

הבנתי שבית קל"ף היה הבית שלנו...

אביטל: "למעשה, הפעלנו את קל"ף לבד במשך שנים וזה היה די נוח לעבוד מהבית, לשלוח דואר, לקבוע דברים. בשלב מסוים הצטרפו אלינו מיכל עדן ועירא הדר, אבל המרכז היה בבית שלנו."

טל: "בימים ההם היינו מלאות בתחושה של ראשוניות, חלוציות, כמעט מחתרניות. פעלנו כולנו מתוך תחושה של אומץ ועוצמה. בעיקר הייתה חזקה תחושת הביחד שהייתה אז, הרגשנו ממש כמו משפחה."

נשמע שעברתן לגור יחד אחרי שתי פגישות בערך.

טל: "באותו לילה שאביטל התחייבה אז היא כבר באה עם המזוודות. את התהליך של הכניסה להיריון התחלנו אחרי איזה ארבעה חודשים שהיינו ביחד."

כל כך מהר?

אביטל: "היה לנו ברור שיהיה לנו ילד משותף. כל אחת מאיתנו באה עם רצון עצמאי למשפחה וילדים. שתינו עברנו תהליך אישי, ובינינו לא הייתה

שאלה אם להביא ילד לעולם, אלא רק איך. טל: "למרות שגם האיך היה פחות או יותר ברור לנו."

לא חששתן מן המחויבות הזו כבר בתחילת הקשר?

טל: "אולי היינו נאיביות, אני לא יודעת..."

אביטל: "ילדים זה כנראה דבק טוב לזוגיות."

טל: "אנחנו באות מתפיסת עולם מאוד שוויונית ופמיניסטית, לפיה אימהות זה לא הביולוגיה אלא הסביבה והקשר. אנחנו לא רק לסביות, אלא לסביות פמיניסטיות, ומערכת היחסים בינינו היא שוויונית כמה שיותר. לא ייתכן מצב שבו אחת מאיתנו היא האימא והשנייה היא החברה שלה או שאינה האימא גם כן."

איך הילדים קוראים לכן?

טל: "בהתחלה החלטנו שיקראו לאביטל 'אימא' ולי 'אימא'. צחקנו על זה שכשנהיה סבתות אני אהיה סבתא'ילה והיא סבתא. אבל היום הם קוראים לשתינו 'אימא'."

ילדים היו קשיים בחברה לאור זה שיש להם שתי אימהות?

אביטל: "האמת שלא, זה פחות קשה ממה שדמיינו. צריך לזכור שהם נולדו לתוך הסיטואציה הזו וכל הנושא הזה תמיד היה פתוח. הם ספגו את הביטחון הזה מגיל אפס, ולא רק שלרגע אחד לא היסטנו ולא הפגנו חוסר ביטחון בדרך החיים שלנו, הם גם ידעו שאנחנו פעילות בקל"ף."

טל: "הם באו איתנו לכל הפעילויות ולכל הכנסים וההפגנות."

אביטל: "זה היה בשבילם מובן מאליו, והילדים האחרים הרגישו את זה. ברגע שילד עונה בביטחון שיש לו שתי אימהות, אז ילדים מבנינים מבין השורות מתי זה בסדר ומתי זה בעייתי."

טל: "למרות שאני זוכרת שלפני שנתיים או יותר שני ילדים שאלו את אראל בכיתה 'מה, יש לך שתי אימהות?' וצחקו, ולא היה לו ברור אם הם צוחקים עליו או שהם נבוכים. הוא בא וסיפר לנו על זה, ודווקא יועצת בית הספר ניצלה את זה כדי לשוחח עם הילדים על הנושא."

כימייה בסיסית

יש לכן הסבר לתופעה למה בין לסביות הקשרים הזוגיים הם יחסית קצרים?

טל: "אנחנו דווקא מכירות הרבה זוגות שנמצאים זמן רב ביחד. אולי זה נראה לך כך כי את צעירה. כשאני מסתכלת 15 שנה אחורה אז גם רוב החברות שלי לא היו במערכות יחסים ארוכות. זה גם לא כזה אידיאל. יש משהו מפתה ומרענן בלהחליף זוגיות, למרות שאביטל לא חושבת כמוני..."

אביטל: "פעם אמרנו שהזוגיות האידיאלית של לסביות היא מונוגמיה סדרתית."

ואיך אצלכן זה מחזיק מעמד באופן אישי?

טל: "אני חושבת שהמסגרת המשפחתית והילדים זה משהו שמחזק את הקשר. לכל זוג יש עליות וירידות. צריך לזכור שהפנטזיה על כך שזוגיות היא נהדרת ומקסימה לאורך כל השנים ואם משהו לא בסדר זה אומר שהזוגיות לא טובה – היא לא נכונה. במשפחה, גם כשיש תקופות לא נוחות קיימת איזושהי מחויבות לעשות מאמץ, לשמור על מה שקיים. זה לא פשוט לפרק לגמרי, שלא לדבר על המחויבות לקהילה ומה יגידו אם טל ואביטל יפרדו..."

אביטל: "אני חושבת שזה תהליך שקורה גם אצל סטרייטים, שפתאום

מימין לשמאל:
אביטל, אראל (עם ציפי
על הכתף), יהל, טל ויובל
ירוס-חקק

את המאבק

על האימוץ. זה אומר שאני יכולה

להחליט החלטות לגבי הילד של בת הזוג, אבל הוא לא רשום בתעודת זהות שלי. למשל, אביטל הלכה עם אראל למשרד הפנים להוציא דרכון, והם לא הסכימו לקבל את החתימה שלה על סמך האפוסטרופוסות מכיוון שהוא לא רשום בתעודת זהות שלה.

אביטל: "צריך עדיין להיאבק על זה." "הבעיה הגדולה עם אפוסטרופוסות היא שזה ניתן לשינוי, בניגוד לאימוץ, ובגיל 18 זה מסתיים. יש הרבה זכויות שלא זכאים להם, כגון זכויות מהמדינה על פנסייה, או ירושה. ומעצם העובדה שזה הפיך זה לא עושה את העבודה, לא נותן תחושה פסיכולוגית של מצב יציב."

היו לכן עוד מאבקים שניהלתן יחד?

טל: "כשרציתי להיכנס להיריון עם יובל אז הגשנו בג"ץ נגד המדינה בנושא של הוועדות שנשים לא נשואות צריכות לעבור על מנת לקבל טיפול בבנק הזרע. בזכות המאבק הזה ביטלו את הצורך בוועדה כזו." לאחר שנים רבות של פעילות אינטנסיבית בקל"ף, ולאחר שהמצב הכלכלי התייצב וקל"ף שכרה משרד והעסיקה שלוש עובדות בשכר, נסעו טל ואביטל עם שלושת הבנים לשנה וחצי של שבתון בקנדה. זו הייתה הפעם הראשונה של התנתקות מהקהילה.

איך היה?

טל: "היה אחרת, כי זו לא הארץ שלי. אין שם ממש קהילה." אביטל: "אין צורך בזה, כולם טולרנטיים, כולם מקבלים את כולם."

אתן חושבות שבארץ יש פחות קבלה?

אביטל: "גם פה זה משתנה. היום זה מאוד אחרת מהתקופה שבה אנחנו התחלנו את הפעילות שלנו. אז לא היו בתי קפה ולא היו בארים או מסיבות נשים."

ומה תגובתכן על פרס "יקירות הקהילה" שהוענק לכן?

אביטל: "אני מרגישה שקיבלנו את הפרס בעיקר בגלל שאנחנו מהוות סמל למוסד הזה של ההורות והמשפחה, ופחות בגלל הרקע שלנו כפעילות. הפעילות שלנו הייתה הרבה מעבר להתמקדות בזכויות של משפחות בלבד. אני חושבת שצריך לדעת להשתמש בצורה נכונה במושג המשפחה. לדעתי, יש שימוש לרעה בכל המוסד המשפחתי כאשר באמצעותו אנו מבקשים להתקבל כהומואים ולסביות. כי משפחה מנרמלת אותנו. אנו בעצמנו גילינו שהחברה שינתה את היחס שלה אלינו מהרגע שבו נולדו לנו הילדים. וזה לא צריך להיות ככה. כי לעשות משפחה זו בחירה חופשית, גם של הסטרייטים. עליהם כופים את זה בצורה מאוד חזקה. אני חושבת שזה לא משנה אם אנחנו לסביות או הומואים או סטרייטים – לעשות משפחה צריכה להיות בחירה חופשית של כולם."

טל: "קשה לחגוג בתקופה כל כך קשה במדינה, ולכן הטקס הזה אינו ברומו של עולם. אני חושבת שהמאבק של הארגונים צריך להיות היום למען שוויון חברתי לכולם – ללסביות, לנשים, למזרחיים ולפלשתינאים." ואביטל מהנהנת בהסכמה.

בגיל 40 יש איזה משבר.

כל זוגיות צריך לתחזק. בשנות השמונים יצאו כל מיני ספרים של ג'ואן לולאן, עם תיאוריות שונות על למה זוגיות לסבית אינה ארוכת טווח. היא טענה שנשים מתאהבות בגלל שיש ביניהן איזשהו שוני, ובמשך השנים הן הופכות להיות דומות זו לזו, נהיות כמו אחיות, חסרה המיניות, וכל ההבדלים מיטשטשים. לולאן מציעה כל מיני פתרונות כיצד לשפר את הזוגיות ואת חיי המין."

את חושבת שהפכתן קצת דומות במשך השנים?

אביטל: "אצלנו כבר בהתחלה אנשים לא הצליחו להבדיל בינינו...". טל: "שתינו עם משקפיים ושיער קצר, והיינו לובשות את אותם הבגדים."

יש דברים שהפכו דומים מבחינת הטעם?

טל: "לא, דווקא התרחקנו קצת בטעמים, בבגדים, למשל, וגם בבילויים." אביטל: "אבל זה לא שאנחנו יוצאות כל כך מהבית, רוב הבילויים שלנו הם משפחתיים."

טל: "אנחנו כל הזמן נשבעות שמעכשיו זהו, יום בשבוע, אפילו יום בשבועיים, נצא שתינו לבד. אבל אז אנחנו מגיעות הביתה ולמי יש כוח לצאת!"

על מה אתן לא מסכימות?

טל: "על סדר וניקיון. היא מגזימה, לדעתי. על רעש בבית, גה יותר מפריע ולי פחות. על מספר הילדים שיש לנו, אני רוצה יותר והיא פחות." ומה אתן הכי אוהבת זו אצל זו?

טל: "אני אוהבת את חוש ההומור של אביטל ואת השלווה שלה." אביטל: "אני אוהבת את האסרטיביות ואת שמחת החיים של טל." טל: "אנחנו משלימות אחת את השנייה. אנחנו לא דומות. זה באמת אחד הקשיים – שאנחנו מאד שונות. אבל אביטל, לא ענית על מה לדעתך מחזיק אותנו ביחד, אני רוצה לשמוע..."

אביטל: "אני מאמינה שיש בינינו כימייה בסיסית, כי ברור שבלי זה לא ילדים ולא מסגרת כלכלית, או לא משנה מה, לא יוכלו ליצור דבק מספיק חזק."

ערכתן ביניכן חוזה לאפשרות של פרידה?

טל: "כן, עשינו חוזה אחרי שהיינו שנה ביחד, וחוזה לגבי הילדים כשאראל היה בן שנה. יש בינינו התחייבות לנסות ללכת לטיפול לפני שנפרדים. לגבי הילדים יש אחזקה משותפת. אני לא מוכנה לוותר על אף אחד מהילדים האלה, ואני לא חולמת להפריד אותם כי הם גם תופסים את עצמם כאחים."

ומה התוקף של חוזה כזה?

"ההסדר בינינו הוא בעיקר הצהרת כוונות, וגם משפטית הוא תופס. מה שעוד השגנו במאבק משפטי זה אפוסטרופוסות, שמאפילה אפילו על החוזים שעשינו בינינו. זהו פתרון שהמדינה הציעה, בתקווה שנסתפק בזה ונפסיק

קני ובוני

קניית דירה היא אחת העסקאות הגדולות שתעשי בימי חיך וצריך לתת לה את הכבוד הראוי: הרשימה הזו תנסה לתת לך את הכלים הראשוניים ולסייע לך לקבל את החלטות הטובות ביותר עבורך. שיהיה במזל

המשכנתא, ובקשי ממנה לנסח זיכרון דברים שיגן על זכויותיך.

האם להיעזר בעורכת דין

מומלץ ביותר. במידה שהמוכר מציג לך לשכור שירותים של עורך דין משותף כדי לחסוך בעלויות – הימנעי מכך: הסיכון הגדול ביותר בעסקת מכר הוא של הקונה ולא של המוכר. עדיף להשקיע עוד קצת כסף ולוודא שמישהו ישמור על הזכויות שלך, ורק עליהן. כדאי מאוד לפנות לעו"ד עוד לפני שהתחייבת לרכוש דירה מסוימת, וזאת על מנת שזו תנחה אותך מה לבדוק. חשוב גם לבדוק שלא תהיה לך בעיה למכור את הדירה בעתיד, ובמידה שאת לוקחת משכנתא, כדאי לבדוק שהבנק מסכים לתת משכנתא לדירה הספציפית שבחרת, משום שלא על כל דירה ניתן להטיל משכון או משכנתא. עורכת דין טובה תוכל לומר לך אם ישנן עלויות נוספות שחשוב שהמוכר ישלם עליהן, או שיפחית מהתשלום בגינן. שימי לב – רכישה של דירות הרשומות בחברות "גוש חלקה" או אגודות שיתופיות (נפוץ בעיקר בתל אביב) מסובכת יותר, ולעיתים יש לה עלויות נוספות. במקרים אלה, מחיר הדירה צריך להיות נמוך יותר – דבר שעורכת דין שמתמחה בתחום תוכל לומר לך.

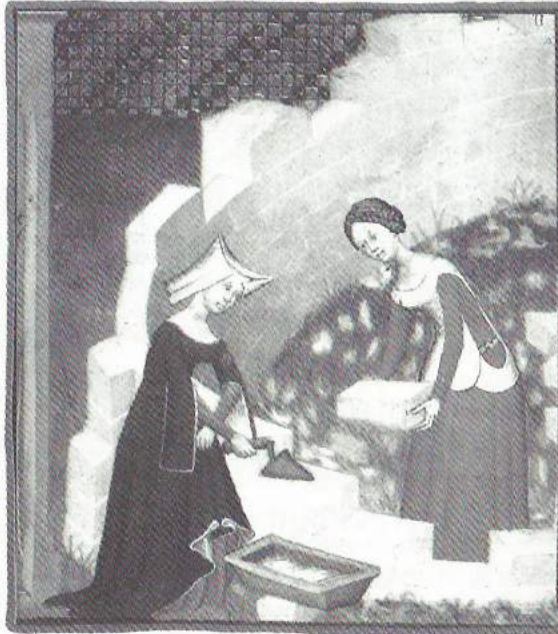
העברת הדירה (או חציה) לבת הזוג

לאחר מאבק משפטי ממושך בעקבות עתירתו של אדיר שטיינר לבית המשפט העליון, הכירה נציבות מס הכנסה בבני זוג מאותו המין כמי שזכאים להנחות ולפטורים מתשלום מס רכישה בהעברת זכויות בדירה, כמו כל זוג אחר. יש לציין, כי העברת הזכויות לבת הזוג מזכה בפטור רק במידה שהמכירה בוצעה "ללא תמורה" (כלומר, שלא בתשלום). במידה שהמכירה נעשתה בתמורה, חל פטור של שליש מהמס. לפני כחודשיים הכריזה נציבת מס ההכנסה, טלי אלדר-ירון, כי בני זוג מאותו המין המצהירים על כך, יקבלו אותו היחס שמקבלים זוגות סטרייטים בכל דבר ועניין. כך, למשל, אם לאחת מבנות הזוג הייתה דירה והיא מכרה אותה לפני שנה, בת הזוג השנייה לא תוכל לקבל פטור ממס שבח לדירת מגורים מזכה. כך למשל, נשים שהצהירו על עצמן כבנות זוג (לצורך אותו פטור ממס רכישה), עלולות שלא לקבל נקודות זיכוי נוספות כאימהות חד-הוריות (שכן, משפחתן אינה "חד-הורית"). כך גם לעניין קצבאות מהביטוח הלאומי, ועוד. בקיצור, חשוב להיוועץ ולשקול מראש את כל האפשרויות – הפוליטיות, החברתיות והכלכליות – בטרם מגישים בקשה לפטור מתשלום מס רכישה.

ולסיום, במידה שרכשת דירה ישנה, חשוב שתשלמי את שובר מס הרכישה במועד הרשום בו. כמו כן, כדאי לוודא שהמוכרים מפנים את הדירה במועד שקבעתם. שיהיה בהצלחה.

* הכותבת הנה עורכת דין.

ביותר לאורך שנים ובהתחשב בסכום ההלוואה. נהוג לומר, שסכום החזר ההלוואה צריך להיות לא יותר משליש מכלל ההכנסות החודשיות. קחי בחשבון שיהיו לך במהלך החיים הוצאות בלתי צפויות, וכללי גם אותן בחישובים שלך. זכרי שבנוסף תצטרכי לשלם עמלות ואגרות

לבנק ולרשויות השונות (עו"ד, מתווך, שיפוץ, או שינויים ותוספות). כדאי לשקול משכנתא קצת יותר גבוהה, כדי שתיוותר לך "רזרבה" למקרה שלא תוכלי לעמוד בחזר גובה ההלוואה בתקופה מסוימת.

מה לבדוק לפני שמחליטים

חשוב מאוד לוודא ממי קונים את הדירה, בעיקר דירה מיד שנייה. בקשי לראות תעודת זהות עדכנית (בדקי שהתמונה מתאימה למוכר) ותעודות אחרות, בדקי שהמוכר אכן רשום כבעל הזכויות בדירה (התייעצי בעניין זה עם עו"ד), בקשי לראות את החוזה שלפיו המוכר קנה את הדירה, שאלו שכנים עליו (זה הזמן לבדוק למה הוא מוכר את הדירה, אולי בגלל בעיות רטיבות שהוסתרו בצביעה, או בגלל שהיא רועשת!) כדאי לדעת שישנן דירות זולות יותר – דירות שהתקבלו בירושה ויש להן מספר רב של יורשים, דירות שנמכרות בהליכים של כינוסי נכסים (כלומר, דרך בית המשפט או ההוצאה לפועל), כאשר המוכרים זקוקים לכסף, או כאלו שמנסים למכור כבר זמן רב.

זיכרון דברים – כן או לא

חד משמעית, לא. זיכרון דברים הוא מסמך מחייב כמו הסכם, ואת עלולה להימצא במצב שבו אחרי שסיכמת עם המוכר על פרטי העסקה וחתמת על זיכרון דברים, יתברר לך שהעסקה לא כדאית מבחינה כלכלית או משפטית ואינך יכולה לבטל אותה. אם בכל זאת אין ברירה, בקשי מעורכת הדין שלך לבדוק את מצב הזכויות של הדירה (בטאבו, במינהל מקרקעי ישראל, או בחברה

כולם סביבך אומרים לך שהגיע הזמן לקנות דירה. בסוף את משתכנתת. לכאורה, אין בעיה: פותחים עיתון, מסמנים מודעות, הולכים לראות דירות, מתמקחים על המחיר, סוגרים והולכים לעורך דין שיכין חוזה. אז זהו, שלא. משום שסביר להניח שקניית דירה היא אחת העסקאות הגדולות שתעשי בימי חיך. הרשימה הזו תנסה לתת לך את הכלים הראשוניים ולסייע לך לקבל את החלטות הטובות ביותר עבורך.

דירה מקבלן או דירה מיד שנייה

דירה מקבלן היא יותר כייפית: תוכלי לעצב אותה איך שתרצי, אף אחד לא גר בה לפניך, וכמעט תמיד יש חנייה צמודה, ואולי אפילו מחסן. בדרך כלל, בפרויקטים חדשים יוקמו בקרבת מקום גן ילדים, מרכז מסחרי, גנים ציבוריים ועוד. אך אליה וקוץ בה; את לא יודעת מי יהיו השכנים שלך, ופעמים רבות את עלולה למצוא את עצמך גרה בסמוך לאתר בנייה. דירת קבלן תמיד תהיה יקרה יותר ותמיד, אבל תמיד, יהיה צורך להשקיע בה יותר כסף ממה שתכננת: התשלום עבור חיבור לרשת החשמל והמים, וכן תשלומים רבים ש"שכחתי" לספר לך לפני שנחתם החוזה. מצד שני, בדירה מיד שנייה כמעט תמיד תצטרכי, או תרצי, לשפץ; הבניין עלול להיות ישן וצריך להחליף צנרת, או להשקיע

במערכת חשמל. לא תמיד היא נמכרת עם חנייה, בבניינים ישנים אין מעליות, ואם רוב הדירות בבניין מושכרות, סביר להניח שתחזוקת הבניין "תיפול" על כמה מבעלי הדירות, ואת ביניהם.

כשאת רוכשת דירה מקבלן את אף פעם לא יודעת בוודאות מתי תקבלי אותה (נהוג להוסיף שישה חודשים כ"מרווח ביטחון"), אך לעומת זאת, מחיר הדירה נקבע בשקלים וצמוד למדד (ולא לדולר, שעלול "לקפוץ" פתאום), וכיום קבלנים רבים מאפשרים לשלם את עיקר התשלום לקראת השלמת הבנייה וקבלת הדירה. יתרון נוסף – לפי החוק, הקבלן נותן לך ערבות על הכספים שאת משלמת לו (וצריך להקפיד על כך!), ואז את יודעת שלפחות אין סכנה שהמוכר יעלם עם כספך עוד בטרם קיבלת לידיך את הדירה שלך. עם זאת, עלול להיווצר מצב שבו הקבלן פשט את הרגל, ואז ימונה כונס נכסים לדירה, ועד שתזכי להיכנס אליה ייקח זמן רב, הרבה מעבר למתוכנן. לכן, אם אפשר, עדיף לרכוש דירה מקבלן מבוססת, לאחר שבדקת שאין נגדו הליכים, ורצוי לבדוק את טיב הבנייה ואת שביעות רצון האנשים שקנו ממנו דירות בעבר.

כמה כסף להשקיע

לפני שאת מתחילה במסעות היפוש, בדקי כמה כסף עומד לרשותך (הון עצמי שלך), ומהי ההלוואה שהבנק יסכים לתת לך (משכנתא). ככלל, עדיף לקחת הלוואות מבני משפחה מאשר מהבנק. זכרי שבמשך השנים סכום החזר הולך וגדל בשל הריבית שנצברת על הקרן. אל תתביישי להתמקח עם הבנק. היום מדובר ב"שוק" של ממש, וגם הפחתה של רבע אחוז משמעותית

Dietrich

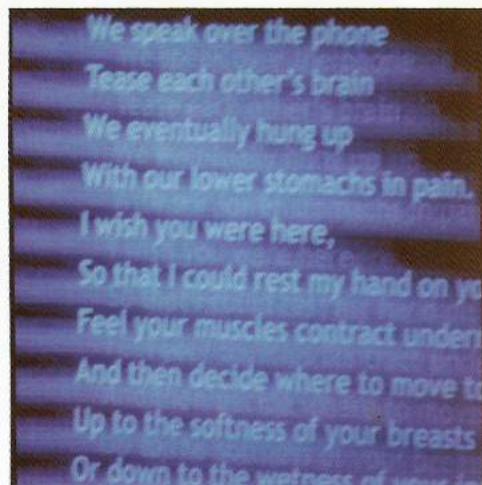
רזיאל 7 מאחורי מועדון התיאטרון

פושטת ולובשת צורה

ענני נוצה בשיט איטי, משלימים את התמונה. בעבודה "אמבטיה" לוקחות אותנו זוג הנשים המצוירות אל פינה אינטימית נוספת של הבית. שם, בין כוסות יין אדום, מים צלולים, אדווה של קצף, שטיח צבעוני, עציץ וכלבלב, נרקמת מסכת נוספת של אינטימיות ארוטית, שהיא גם משפחתית-נשית. העבודות

בית "חיים אחרים" אירח השנה מסיבת גאווה גדולה שאורגנה על ידי קל"ף. במתחם המסיבה אצרה חוה לב את התערוכה "צורה לך! אמנות נשית", תערוכה ראשונה מסוגה במסגרת אירועי הגאווה. 16 יוצרות הציגו באמצעות צילום, טקסט, פיסול ומולטימדיה, חקירה אינטנסיבית ומגוונת של התרבות הלסבית. חלק מן העבודות בחנו את הזהות הלסבית ביחס להקשר החברתי הרחב. עבודות אחרות הסיטו את המבט פנימה, אל נבכי מערכת היחסים הזוגית ואל מעמקה של האהבה הלסבית. כך, למשל, סדרת הצילומים של לורן מילק ותמונת השמן "קרנבל" של דנה שבת, התמקדו בבחינת הגבולות של המיניות והמגדר ביחס למובן

מצטטות לכאורה את המבט הגברי על מיניות האישה, כפי שזה הונצח בקאנון של תולדות האמנות. גם בהן משוחזרות תנוחות פתייניות, גם בהן מתרחשת נגיעה ארוטית בין גוף לגוף, וגם בהן מוצג עירום פיזי מפורש. אולם, את המקום של המבט הגברי ושל היד היוצרת הנשלחת ממנו, מחליפים בעבודות הנוכחיות מבט, יד ותודעה לסביבים-פמיניסטיים. מתוך השדה הזה הופך הריאליזם הדכאני של אנגר, לאירוע נאיבי, פרטי, פנימי. התשוקה הגברית שהציגה את הגוף הנשי לראווה והפכה אותו בתוך כך לחפץ סביל, הפכה בתמונות של רבינוביץ למיניות עצמאית, אוטונומית, מיניות שהשתחררה מן המגע הממשי של הגבר, כמו גם מנקודת המבט השוביניסטית. איילה וייס מציגה במיצג "אני ניצחתי" סוג אחר של שחרור משעבוד. באמצעות יציקות פיברגלאס ייצרה וייס תשעה שדיים זקורים שנתלו על קיר חלק. השדיים סודרו בטורים ובשורות, באופן המדמה את משחק הילדים "אי-קס-עיגולי". השדיים מילאו

מאליו הנורמטיבי, בעוד עבודות כמו "FRAGMENTIM" של Viv, וציורי השמן של טל וולס, עסקו בחקירת התחביר הפנימי של שגרת היומיום הזוגית. דיון במשמעויות הפוליטיות של המיניות הלסבית הציגו ציורי השמן של עירית רבינוביץ: "במיטה עם חתול", "אמבטיה" ו"שיאצו", והמיצג של איילה וייס: "אני ניצחתי". עירית רבינוביץ לוקחת כמה סצנות ידועות מתולדות האמנות, כמו "בית המרחץ הטורקי" של אנגר, ומעניקה להן משמעות לסבית-פמיניסטית חדשה. הפנטזיות הגבריות שהשליך אנגר על בד הציור, עוברות בציורי השמן הנאיביים ייחוס לסבי. המיניות המופקרת וההיפר-ריאליסטית בציוריו של אנגר, הופכים על כן הציור של רבינוביץ לאוסף של סצנות אינטימיות ונאיביות. ב"במיטה עם חתול" שוכבות שתי נשים עירומות זו לצד זו על מזרון אדום, בין מאפרה, כריות רכות, אהיל וחתול בית. ב"שיאצו" הופכת המיטה למשטח עיסוי נינוח. קיר כחלחל, דגי זהב, פרחים לבנים וארבעה

משמאל למעלה: "אני ניצחתי", איילה וייס; משמאל למטה: מבט מבחוץ על העבודות של שלומית קאופמן, עירית רבינוביץ' ואיילה וייס. צילום: חוה לב; מימין לשמאל: צילומים מתוך הסדרה "פיפי לונגטרומפ", לורן מילק; פרט מתוך "FRAGMENTIM" של Viv; "טורסו", איילת וייס; "גילוח נשי", טלי קרמזין; וילך זונגשיין; מעל מימין: "ללא שם", טל.

גם דליה מרקוביץ' הייתה עוס, בתערוכה "צורה לך": שבה הציגו 16 יוצרות בעבודותיהן חקירה אינטנסיבית ומגוונת שול התרבות הלסבית. בציורי העומן שול עירית רבינוביץ' בלטה מיניות עצמאית ואוטונומית, ובעבודתה שול איילה וייס הכך העד החשוף מאובייקט פסיבי שול תשוקה או רבייה, לכלי מאבק על תודעה ולחלק חשוב מלוח המשחק החברתי צילומים: עינב זילבר

את לוח המשחק כולו, ואת המקום של החלוקה הדיכוטומית לאיקס ולעיגול, מילא עד תום העיגול, הוא השד הבודד. הנוכחות החזקה של השד החשוף, העקור מן הגוף, תוך הצבתו מחדש במסגרת לוח המשחק, מתווכחת גם היא עם עיצוב השד בתולדות האמנות. השד הנשי הוצג ביצירות הקנוניות כאיבר בתולי וקדוש, או כאיבר שמסמן אימהות ופריור, או כייצוג מיני וארוטי. "אני ניצחתי" עוקר את השד מן ההקשרים הללו, ומכניס אותו לחזית המאבק על הזהות המינית הנשית האוטונומית. השד הופך מאובייקט פסיבי של תשוקה או רבייה, לכלי של מאבק על תודעה ולחלק חשוב מלוח המשחק החברתי. עיון מדוקדק בלוח מגלה אלכסון של שדיים שמנצץ מתוך המכלול באור ורוד. הנצנוץ מסמן את הרצף המנצח. הניצחון, דווקא באמצעות השד, הוא הניצחון הורוד, הניצחון הגאה.

"צורה לך! אמנות נשית". 18.6.04, בית "חיים אחרים"

Dietrich

רזיאל 7 מאחורי מועדון התיאטרון

New Gay Bar

*Monday
Monday*

ימי שני לייק לוגרים בלבד

*Wednesday
Womenday*

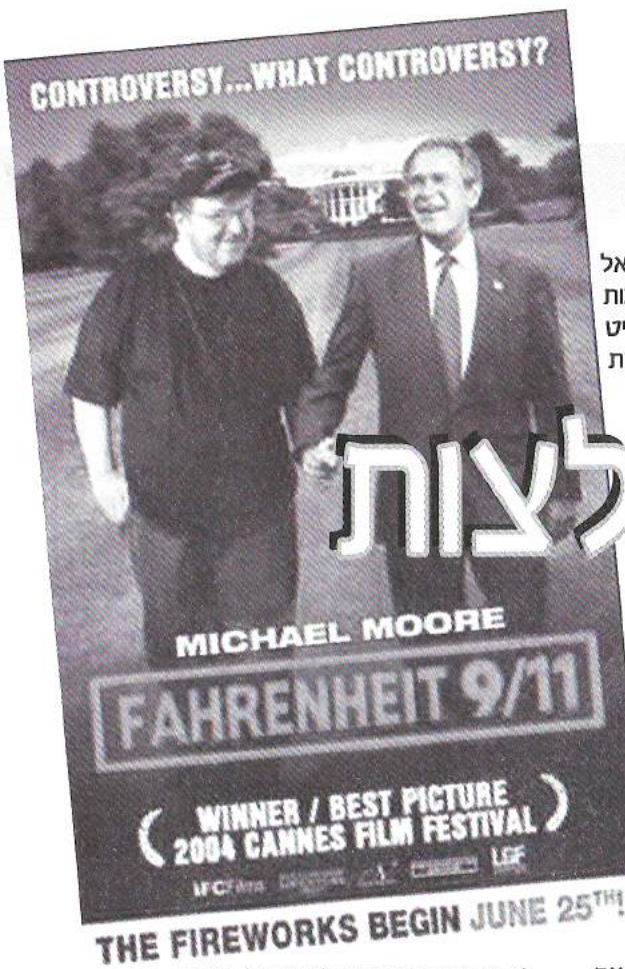
ימי רביעי לייק לנשים בלבד
10% אחוז הנחה בהצגת פרטיס קל"ף

בר חדש מעוצב בשתי קומות, בקומה התחתונה
בר גדול מרובע ורחבת ריקודים קטנה, בקומה
העליונה, המשקיפה על רחבת הריקודים, ספות
לישיבה באוירה אינטימית.

חניה בשפע

אחזים פרטיים בתיאום מראש

03-6836111 0528-421846

על נשיאים ומפלצות

"שרק 2" הוא הרבה יותר לסבי וריאליסטי מ"ששן בנות", שממשיכה לספק לנו את אידיאל היופי הרזה - כך טוענת דנה פלג, שממקום מגוריה בסנטה-קרוז מזכירה לנו שלסביות רבות כבר הצליחו להשתחרר מהנורמות הסטרייטיות שהכתיבו לנו המעצבים. הסרט "פרנהייט 9/11" מוביל אותה למסקנה שדרך נוספת לשמור על ההיררכיה היא להטביע רגשי נחיתות באלו שבתחתית הפירמידה. וקודם כול, בגלל מראם

שלו מעצם העובדה שבן-לאדן הוא סעודי, ואת העובדה שב-13 לספטמבר טסו מטוסים עמוסי בן-לאדנים לערב הסעודית, כשכל שאר התחבורה האווירית הייתה משותקת! בוש עשה הכול כדי שלא לקלקל את קשרי הסחר הענפים של משפחתו עם האריסטוקרטיה הסעודית. זה מזעזע, וזה לא הכול. בדרך מתוחכמת הצליח הנשיא שלא נבחר מעולם, להסיט את תשומת הלב לכיוון עיראק, מדינה שלא תקפה ולא איימה לתקוף את ארה"ב. וכאן מגיע העיקר, לב לבו של הסרט:

האנשים. אלה שנשרפים כדי להמשיך ולקיים את מה שארה"ב מייצגת: הון ועוד הון. הסרט הושלם עוד לפני שהתפרסמה פרשת ההתעללות באסירים באבו-גריב, יש לציין. בניגוד למצב אצלנו בארץ, בארה"ב, שבה אין שירות חובה והצבא הוא מקצועי, מתגייסים לצבא בני השכבות העניות ביותר, בעיקר שחורים. הם אלה שנלחמים על הנפט של בוש, חד וחלק. מור לא שופט אותם - הם, כמו העיראקים, קורבנות של אותו משטר. מור עוקב אחר אם שכולה מעיר הולדתו, שיחד עם בנה מת גם הביטחון שלה במה שאמריקה אמורה לייצג. אני, כמו עוד כמה צופים, לא יכולתי שלא לבכות איתה. יצאתי מהאולם בלב כבד. ואז הבנתי שאני צריכה לכתוב על הסרט הזה, גם אם הוא על אמריקה. גם אם אין בו אף מילה על לסביות והומואים. כי הוא מדבר גם עלינו, על מה שקורה בארץ. רק שבארץ אף אחד לא יעז לעשות סרט כזה על החברים של שרון וביבי, או על מה שבאמת קורה בשטחים, ועל הסיבה האמיתית שאנשים הנרגים משני צדי הקו הירוק. ואם יעזו, הסרט לא ישבור קופות. רובנו אוכלים בשקט ובצניעות את מה שמאכילים אותנו מלמעלה, בשם הביטחון המקודש, גם כשאין שום קשר בינו לבין חיילים שמתים בעזה ובחברון, בשביל לשמור על קני מתנחלים. שרון, ביבי וחבריהם, ממש כמו בוש וחבר מרעיו, דואגים לשמור על ההיררכיה של אדונים ומשרתים. מלחמה, אומר מור בסוף הסרט, היא דרך מצוינת לעשות זאת. מלחמה, ואני אומרת את זה, שומרת על השנאה והפחד על אש תמיד, ומעבירה למי שיושב למעלה אספקה שוטפת של משרתים: פלסטינים (ישראלים, או מהשטחים), עובדים זרים, מזרחים ונשים. שוויון עלול לערער את הפירמידה הזאת. אם לעניים יש יותר, לעשירים יש פחות. על זה עומד הקפיטליזם בגרסתו הגלובלית המפלצתית. דרך נוספת לדאוג שהעניים ושאר המעמדות המשרתים יישארו במעמדם, היא להטביע בהם רגשי נחיתות, וקודם כול, בגלל מראם. וכאן נכנסת לתפקידה, כאמור, הוליווד, שמעבירה

הרבה רעש מעורר כאן הסרט החדש של מייקל מור, "פרנהייט 9/11". מייקל מור, איש שמן שנראה כמו הסייט של כל כוכב הוליוודי, עושה היסטוריה בפעם השנייה. הסרט הקודם שלו, "באוילנד לקולומביין", היה הסרט הדוקומנטרי הרווחי ביותר של כל הזמנים, שהכנסותיו הגיעו לרמה הוליוודית. "פרנהייט 9/11", בשבוע הראשון להקרנתו, הולך בעקבות קודמו. אהנו, כלומר, אני, זוגתי, כמה חברים וילדיהם המתבגרים (אין חינוך טוב מזה) התייצבנו באולם הקולנוע בבוקרה של הצגת הבכורה בעיר. זו הייתה הצגה יומית ובכל זאת האולם היה כמעט מלא, וכשיצאנו השתרך תור ארוך לפני הקופות.

שתי מילים על מור. העובדה שהוא נראה כמו השכן שלכן ברמת גן, ושעל אף עושרו הוא נראה כאילו לא יצא מעולם מהעיר הענייה שבה גדל, פלינט, מישיגן, היא משמעותית. הוא גם חוזר אליה בסרט הזה, ממש כפי שחזר אליה בסרטו הקודם. שם מתגלה האמת על אמריקה. לא בחליפות של הבית הלבן, או בשמלות המפוארות של טקסי האוסקר. מור לא נותן לכך לשכוח מאיפה הוא בא. בויקט הקורדרוי, בכובע הקסקט, בזקן המדובלל הזה, טמון כבר סוד החתרנות שלו: אתה יכול להיות מי שאתה, בלי איפור ובלי מכון כושר, להביע את דעותיך מבלי להתפטר, ולהצליח - גם אם יש רק חברה אחת שמסכימה להפיץ את הסרטים שלך. מייקל מור נאמן לעצמו ויש לו קהל נאמן, שמתנהג בניגוד גמור לחוקים של הוליווד וממשיך לאהוב את הבמאי והכוכב שלו.

על מה הסרט: אם לא ראיתו, לכו לראות. אני עומדת לגלות כאן את הסוף של הסרט, את השורה התחתונה. השם, למי שלא מכירה, מתייחס לספרו של ריי ברדבורי (ולסרט של טריפו) - "פרנהייט 451", שמתאר משטר רודני שמשכתב את ההיסטוריה ושאסור לקרוא בו ספרים (זו הטמפרטורה בה נשרפים ספרים). 9/11 הוא ה-11 לספטמבר, כפי שהאמריקאים כותבים אותו. שם חזק, נכון? ב-11 לספטמבר נשרפו בני אדם חיים, לא רק ספרים. כבר בכותרת הסרט אומר לנו מור: זה משטר ששורף אנשים כדי להתקיים. זו הכותרת, וזו השורה התחתונה של הסרט. והוא מולך אותנו למסקנה הזאת, צעד אחר צעד, כשכל אחד מהצעדים הוא תוצאה של תחקיר מקיף. יש גם הרבה קטעים מצחיקים, וגיורג'ו וו. בוש, איש עילג ונשיא עצל, מככב ברבים מהם. יש שטענו שהקטעים האלה מניפולטיביים, אני טוענת שהם הפוגות קומיות, כי באמת, איך אפשר לעכל בקלות את הידיעה שבוש התעלם מהתראות שהעביר אליו ה-CIA על התקפה עתידית של אוסמה בן-לאדן, את ההתעלמות

לנו אספקה שוטפת של אידיאל היופי הרזה. מהבחינה הזאת, "שרק 2" הוא סרט מדהים. מדובר אמנם בסרט אנימציה שמתבסס על סיפורי אגדות (ליתר דיוק, הופך אותן על ראשן), אבל הוא הרבה יותר לסבי וריאליסטי בעיני מ"ששן בנות": איך תתמודדו, את ובת זוגך הבוציית, במפגש הראשון עם ההורים? איך הם ירגישו? ולמה הם כל הזמן מנסים לשדך אותך לשכן החתיך, שבכלל לא מעניין אותך? ואם יתנו לך גלולה שתהפוך אותך לסטרייטית, האם תיקחי אותה? הסרט, משעשע ככל שיהיה (בעיקר לחובבות חתולים), נוגע בנקודות עמוקות וכואבות אצל רבות מאיתנו, ובצורה שובת לב לחלוטין.

לעומת זאת, אפילו את הפרק הראשון ב"ששן בנות" לא הצלחתי לצלוח. ממקום שבתי בסנטה קרוז, הסדרה הזאת נראתה מגוחכת להפליא, עם הנשים המעוצבות שלה, שאף אחת לא מצליחה לגרום לי להאמין שהיא לסבית. בסנטה קרוז יש הרבה נשים ששובשות חזייה ומגלחות את שיער הגוף, לסביות או לא לסביות, ויש גם הרבה שלא. אני בחרתי שלא לגלח את שיער הגוף שלי בשנה האחרונה, אבל עד שהגעתי לכאן, לא הרגשתי בנוח איתו. "שרק 2" הוא הרבה יותר סנטה קרוזי ברוחו מ"ששן בנות" הלוס אנג'ליסי להבחיל. יש המון סוגי יופי בעולם, ואנחנו יודעות את זה היטב, כי רובנו הגדול מוצאות (ומוצאים) אהבה ומין, ולו לזמן קצר, בלי קשר למראה שלנו. מישהו, או מישהי, תמיד ימצא אותנו מושכות (או מושכים). אנחנו יודעות את זה היטב, כי חלק גדול מאיתנו משתחררות, עם היציאה מהארון, מהנורמות הסטרייטיות, ואם אנחנו בוחרות בתפקיד הפם או לסבית הליפסטיק, אנחנו בוחרות את זה כי זה מה שאנחנו אוהבות, לא כי זה מה שהמעצבים מכתיבים. זה לא מה שעובר ב"ששן בנות". גם הסקס שם נראה לקוח מסרט פורנו שמועד לגברים. חבל שזו הסדרה הלסבית הראשונה שמגיעה לפריים טיים.

שז ואני נפגשות בבית קפה תל-אביבי ברחוב נורדאו, אזור המסמל עבורי יותר מכול את ימינו הראשונים של הקהילה התל-אביבית שלנו. מוזיקת אייטיז ברקע מוסיפה לתחושה הזו שלי. סגירת מעגל. כשאני מסבה את תשומת לבה של שז למוזיקה, היא לא מתרגשת כמוני. שז עלתה על במות עם שיריה האמיצים בזמן שאני עוד קראתי על לסביות בעיתונים יומיים. באחד מהם נתקלתי בה לראשונה. חברה אמרה לי שהיא מסוכנת, וביטאה את כל אותן הסטיגמות שליוו את שמה של שז בשנות השמונים והתשעים. בפגישה עם שז אני מבינה עד כמה החברה שלי טעתה.

עושה כישופים עם מילים

שז - משוררת, סופרת ומנחת סדנאות - נולדה כאפרת ירושלמי, ואי שם בשנות העשרים של חייה שינתה את שמה לשז, אקט שבו ביטאה את התנערותה ממשפחה המתעללת והצהירה על הולדתה מחדש.

את זוכרת את הדבר הראשון שכתבת?

"זה היה בגיל שבע, כשפרצה מלחמת ששת הימים. הייתי בכיתה ב' ואבא שלי יצא למילואים. על זה כתבתי את השיר הראשון שלי 'אבא יצא למילואים וכולנו עצובים'. זה היה שיר שקרי, הוא לא היה אמיתי, אולי הוא ביטא את מאוויי הלב הכמוסים שלי. למעשה, הכתיבה הייתה צורך שלי במשהו שיתקיים ביני לבין עצמי, ביקשתי להציג בפני עצמי באמצעות הכתיבה עולם אידיאלי יותר ממה שהוא היה באמת. מאז ועד היום לא הפסקתי לכתוב, ואני לא חושבת שאפסיק לכתוב עד יום מותי."

בשנת 1999 פרסמה שז את ספר שירה "ריקוד המשוגעת" (הוצאת "הקיבוץ המאוחד") ושנתיים אחר כך ראה אור הרומן שלה "להחזיר את הפיות לארץ ישראל" (הוצאת "מודן"). בנוסף היא כותבת סיפורים קצרים.

באיזו שפה את מדברת, בשירה או בפרוזה?

"קשה לי לדעת, היא אומרת, "מכיוון שחלק מהתהליך נעשה אצלי באופן לא מודע. בחירה בז'אנר נובעת אצלי מהצרכים של מה שמבקש להיאמר מתוכי. שיר יכול לתפוס רגע בחיים, בדרך כלל בשירה המודרנית הרגע הזה יכול להיות נורא חשוב ומשמעותי ולהיות מבוטא בתמציתיות רבה ובאופן מוזקק. ועם זאת, הוא רגע. שירה, מבחינתי היא משהו נסי, זה קורה באופן שאין לי שליטה עליו. אני יכולה להתכוון לקראתו, כמו לעשות תרגילי חימום לפני שחייה, אבל כשאני קופצת למים אין לי שליטה. לעומת זאת, רומן או סיפורים זה איזושהו ניסיון לספר סיפור, לשזור חוטים רבים שיהפכו למעשה אריגה, שבתוכו, למרבה הפלא, אני מוצאת אפשרות לחיים מקבילים, בריחה ממצוקותיי, תחושת פוטנציה, הרגשה שאני בוראת עולם, שליטה על עולם."

כלומר, מבחינתך בשירה את חסרת שליטה ובפרוזה את בעלת שליטה?

"כשאני יוצרת יש לי שליטה, כמו תינוק שלומד מילים כדי לשלוט בעולם, לנכס לעצמו את העולם. כשנכתב לי השיר הנכון זה פשוט כמו אורגזמה טובה, אני לא יודעת מאיפה זה בא. ברומן יש לי שליטה. 'להחזיר את הפיות לארץ ישראל' היה פרוזה-לירית, הקשר שבין שירה

לפרוזה, מה שמאוד שונה מהרומן שעליו אני עובדת עכשיו."

רוצה לספר עליו?

"אני לא רוצה לספר עליו, אני רוצה להסביר, הכתיבה שלו היא כמו פטרייה שצומחת באפלה, שאם תיפתח דלת ויכנס אור, היא אולי תפסיק לצמוח. וכמוכן שיש גם פחד מחשיפה."

אז מה עושים כדי לא לפחד?

"אני מנסה לעשות כישופים עם מילים, להגיד לעצמי רציונאלית: 'יהיים שלך לא תלויים בתגובה הזאת'. אבל למשוררת, או אולי לילדה שבפנים, המילים האלו לא עוזרות. סליחה על הקלישאה, אבל כל פעם אני מציעה את

רב", היא אומרת. "מה שמאפיין את סדנאות הכתיבה שלי זה מקום של חיפוש. את החיפוש אנחנו עושים יחד: התלמידים שלי, שמבחינתי הם קולגות, ואני, שבאופן סמוי נחלצת מהבדידות שלי כאדם כותב. הסדנה היא מעין קבוצת תמיכה, בעקיפין היא תומכת גם בי. תהליכים דומים שקורים אצלי קורים לאחרים."

מי משתתף בסדנאות?

"יש הבדל בין אלו שמגיעים לסדנאות שאני מעבירה אצלי בבית לעומת אנשים שאני פוגשת בסדנאות ברחבי הארץ. בסדנאות שלי יש תמיד פגישות אישיות, קונקרטיים לחומרים שהמשתתפים עובדים עליהם. אני שמה לב

שז, יקירת התרבות של הקהילה לשנת 2004, סופרת, משוררת ומנחת סדנאות כתיבה, מספרת על הכתיבה כמאבק יומיומי ("לא לכתוב זה בלתי נסבל"), על הצורך בהכרה ("כל פעם אני מציעה את הלב שלי וקשה מאוד להתמודד עם דחייה"), ועל הדרישה בתמיכה כספית ("אני לוחמת בדיוק כמו כל ארגון אחר"). ראיין פיוטי בהחלט, ולא

למשוררות בלבד | יסמין מקס

"לא אפסיק לכתוב"

הלב שלי, וקשה מאוד להתמודד עם דחייה, התעלמות או משיכת כתף אדישה."

איפה התודעה שלה

את כותבת בעט או במחשב?

"אם אני בבית אז אני כותבת ישר למחשב, אלא אם כן אני במיטה. יש לי מחברת בכל מקום, ליד המיטה ובתיק. יש דברים שאני לא יכולה לכתוב למחשב, ולהפך. לגבי הרומן שאני כותבת עכשיו, אבדה לי היכולת להקליד ישר למחשב או לכתוב בבית. הייתי צריכה לנסוע רחוק, לכתוב במחברות. אני לא יודעת מה כתבתי. בעצם, זה עניין של איפה התודעה שלי, כאילו חלק מהנפש שלי שם וחלק במקום אחר. כאילו העבודה שלי על הרומן סגורה בתוך איזו תיבה אצלי: אני הולכת, כותבת, חוזרת. אין לי מושג איך זה ייצא."

שז מספרת שכרגע היא משתעשעת בכותרת לספר על אודות כתיבה, שייקרא "מחפשי המילים".

מחפשי המילים או מילים שמוצאות אותנו?

"זה יפה, מעניין. מילים שפוגשות אותי זה יותר לגבי שירה. גילוייה קמרון כותבת ב'דרך האמין' שלפעמים את שותלת עץ תפוחים והיקום נותן לך תפוזים. כלומר, אני יכולה לתכנן מה לכתוב, והוא יוצא אחרת. מה שאני עובדת עליו עכשיו, רק אחרי חצי שנה של כתיבה אמרתי לעצמי שאני כותבת רומן חדש. זה מצא את עצמו." בשנים האחרונות מנחה שז סדנאות כתיבה למבוגרים ברחבי הארץ. "יש לי מזה סיפוק

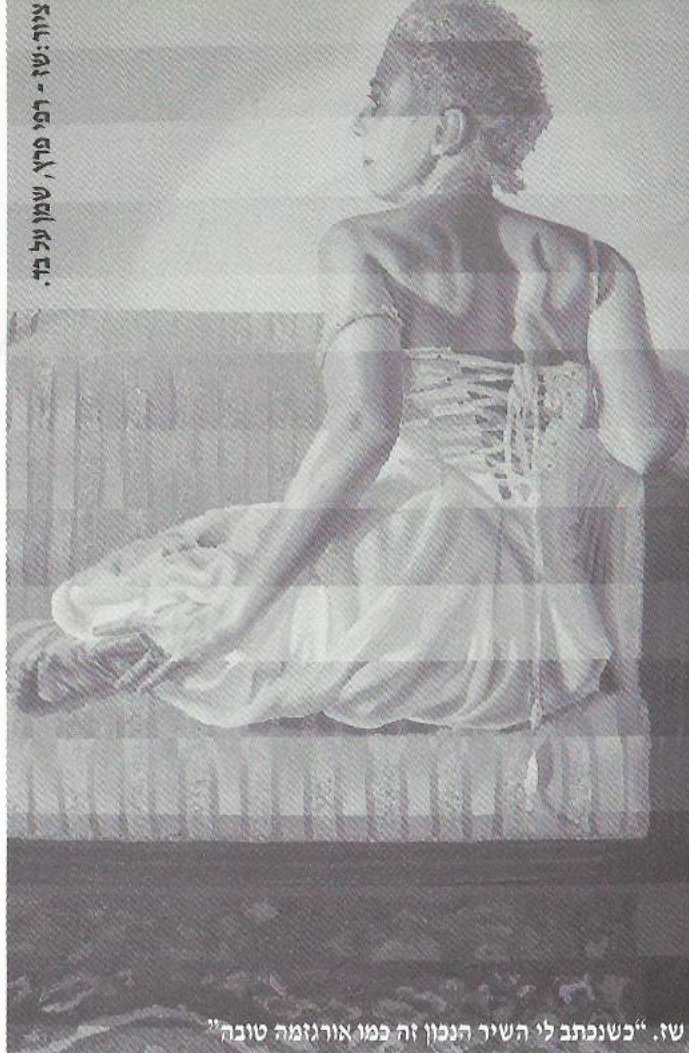
לבעיה שהיא אופיינית לנשים: לא אחת קורה שמשתתפת מדברת, ובשורה התחתונה של השיח מסתבר שחסימות הכתיבה שלה נובעות מהעובדה שאין לה פרטיות בבית. אין לה את המגירה שהיא יכולה לשים בה מחברת ולדעת שלא יפתחו להציץ שם. יש מנועל ובריח על הנפש של הנשים האלה. הן לא יכולות לדבר עם עצמן. לא פעם השיחה איתי היא הפעם הראשונה שהן מודעות לעובדה הזו, שאין להן פרטיות כדי לכתוב. מרגע המודעות הזה מתחיל תהליך השינוי להסרת המחסומים. ברגע שמישהי צנזרה את עצמה, זה מחלחל לעומק במערכות יחסים שלה. היא מתחילה לחפש פתרונות קונקרטיים. היא מתחילה לשים גבולות בינה לבין הזולת, היא לא מאפשרת לפלוש אליה. זה דבר נפלא שאני זוכה לו, להיות הקטליזטור שמאפשר את התהליך הזה."

כיצד מתבצעת ההנחיה שלך?

"הגישה שלי כמנחה נובעת מהגישה הפמיניסטית: מאוד נשית באופייה במובן שהסדנה תהיה מכילה, במובן של רכות. התשלום הוא לפי יכולת. בנורמות של ההתנסחות כלפי חברי הסדנה מדובר על לפרון, לא לכסח אחד את השני. מקסימום נתינה לאינדיבידואל, מינימום לחץ קבוצתי."

איך בא לידי ביטוי המקסימום לאינדיבידואל?

"כאשר מעלים יצירה לדיון, היוצר יכול להחליט מה הוא רוצה שיגידו על היצירה שלו ובאיזה אופן. מישהו יכול להחליט שהוא רוצה לשמוע רק דברים טובים הפעם, או לקבל את התגובות בכתב, לבקש מאנשים לכתוב משהו

שז. "כשנכתב לי השיר הנכון זה כמו אורגזמה טובה"

הספרים שלי. מעט מאוד אנשים חיים מספרות בארץ הזאת, ובטח שאישה כמוני, שברוב חוצפתה מעזה לכתוב על אהבת נשים ועל השד הגדול והנורא מכולם, גילוי עריות, מרגישה מאוד בודדה. אני מרגישה שאני במלחמה ואני שואלת את עצמי בשביל מה."

בשביל מה באמת?

"ככה אני. ותמיכה יכולה לעזור. כשהופעתי בערב הזיכרון האלטרנטיבי ביבארבי, הייתי היחידה כמובן ששרה על גילוי עריות. את האימה שחשתי מהקהל אני לא יכולה להסביר. יש דבר כזה שנקרא Incest-phobia, הפחד הזה מגילוי עריות שאני חווה כל הזמן בערבים ספרותיים. בהופעה חשבתי לעצמי שאין סיכוי שאין בקהל הזה לסבית או מישהי אחרת שעברה גילוי עריות שתבוא ללחוץ את ידי."

את מדברת על תמיכה מהקהל, מה עם תמיכה כספית ביצירה?

"הייתי רוצה שיהיו קרנות פמיניסטיות שיתמכו באמנות. זה עניין של סדרי עדיפויות, כי יש כסף, אבל הוא מגיע למקומות ממוסדים. מעשה הרואי של כתיבה, כמו שאני עושה, לא נחשב מספיק חשוב מבחינה חברתית. תמיכה של קרן יכולה לקדם את המודעות בארץ יותר מאשר ארגון או מוסד. תראי, גם בקרב פמיניסטיות ולסביות יש Incest-phobia. אני לוחמת בדיוק כמו כל ארגון אחר, ואני מרגישה כמו פרש בודד, מעט מאוד תמיכה קהילתית וללא שום תמיכה כספית."

בסיום הראיון אני בוחגרת לקרוא לפניו שיר שלה, אקט מביך כשלעצמו:

"אהבתי אלייך מאוד גשמית
אני אוהבת לשחות בך
כמו דגיג בן יומו
שאינו זוכר את עברו
והוא חסר מילים ושיניים
ואף פעם הוא לא מתקתק אותיות
על מכונת-כתיבה או שותה ויסקי
או צורח כמו חיה רעה כשסרט הכתיבה
יוצא מהמקום."
מתוך: "ריקוד המשוגעת"

"השיר הזה מתאר מאבק של כתיבה, מסבירה לי המשוררת, "האם להיות דגיג תמים שלא יודע, שהוא חסר מילים, ללא תודעת 'אני', או להיות אדם שמנסה לשלוט דרך המילים. סרט הכתיבה שיוצא מהמקום מראה שקשה לשלוט על הכתיבה. קשה לכתוב וגם לא לכתוב זה קשה. בעצם, לא לכתוב זה בלתי נסבל."

ואם לא היית כותבת?
"הייתי מתה."

maxyasmin@hotmail.com

על פי היצירה שלו, או בכל דרך אחרת שמישהו מעלה. קולגות שלי, משוררים, מתפלצים מהדרך הזאת: 'מה? רק דברים טובים?' אני חושבת שהלמידה בתהליך כזה היא רבה."

המשתתפים שמגיעים לסדנה מכירים את הכתיבה שלך?

"חלקם מכירים טקסטים שלי מקודם, חלקם לא. יש כאלו שבכוונה לא רוצים להכיר חומרים שלי כדי לא לערב בין הדמות האישית למקצועית."

ומי מנחה את הסדנה, הדמות האישית או המקצועית?

"לסדנה אני מביאה את האישית, הצד הרך, המקבל, הפחות פגיע, היותר בטוח בעצמו. לעתים יש פער עצום בין זה לבין חלקים אחרים בי. אנשים שנתקלים ברמת הזעם בכתיבה שלי מפחדים מהמפגש איתי. תלמידה אחת אמרה שחשבה שאני אדם מלא שנאה וכעס והופתעה לראות אחרת. פעם, לפני שהזמינו אותי לסדנה, מישהו אמר: 'השתגעתם? שז היא לסבית תוקפנית', ובפגישת ההיכרות הוא היה בהלם. תלמידה אחרת הופתעה

גב עד יום מותי

שיש לי קול שקט. נכון שיש בי חלק תוקפני, אבל אני לא מביאה אותו לסדנאות."

מגלה משהו על טבע האדם

שז התפרסמה כאחת מאמני הקהילה הראשונים שיצאו מהארון, בתקופה בה אקט שכזה היה כרוך בסיכון אישי ומקצועי גדול. היא ידועה במאבק שלה בנושא גילוי עריות, דבר שגרם לרבות להירתע ממנה, מוחץ לקהילה ובתוכה: לסביות רבות חשו מאוימות מהתוקפנות האמנותית שלה והן חששו להזדהות עם אמנית המתעסקת בגילוי עריות. אולם, באמצעות שיריה העלתה שז את הנושא הקשה למודעות הציבורית, נושא שהיה טאבו בחברה הישראלית, ובתוכה גם בחברה הלבסבית.

יש נשים שמגיעות לסדנאות שלך דווקא בגלל החומרים שבהם את מתעסקת?

"מגיעות אליי לסביות שמרגישות שאצלי אפשר לכתוב ולדבר על דברים באופן חופשי. מגיעים גם אנשים שעברו גילוי עריות או אונס והייתי שמחה אם יבואו יותר. רוב המשתתפים מגיעים דרך הפרסומים, יש לי בסדנאות בחורים דתיים, לסביות, אישה בת 56, בחור

בן 32, סטודנט לתואר שני בספרות וקאובואית שבקושי גמרה כיתה ח'."

זה קשה להתעסק בכתיבה עם אנשים שבאים ממקומות שונים כל כך?

"אנחנו מדברים על הקושי הזה. באחת הסדנאות התעסקנו בשיר 'תפילין' של יונה וולך. בחור דתי אמר שמבחינתו השיר הזה הוא חילול הקודש. הצעתי לו לצאת החוצה בזמן הדיון ביצירה כדי שלא ייפגע. בסוף הוא לא יצא. אני רוצה שבסדנאות שלי תהיה פתיחות, אבל גם שאף צד לא ייפגע. זה אומר לשים את הדברים על השולחן ולהיות עדינה."

איך הסדנאות משפיעות עליך?

"אני מרגישה שיש משהו מאוד אופטימי עבורי בסדנאות כתיבה. אני מגלה משהו על טבע האדם. ברגע שנותנים לאדם מקום ללא ביקורת באווירה תומכת, קורים דברים יפים. הוא מגלה פתאום יכולות שלא באו לפני כן לידי ביטוי. זה נותן לי גם תקווה לגבי עצמי."

מרגישה כמו פרש בודד

מה הכי היית רוצה שיהיה בארץ מבחינה אמנותית?

"קודם כל, שהלבסביות יתחילו יותר לקנות את

בסדנה: אוירת חממה, מרחב מכיל ותומך, פגישות אישיות, העשרה, יצירות המשתתפים לדיון, טכניקות כתיבה, דרכים לעקוף את קולות הביקורת, תהליכי כתיבה
שז 03-7313444, 050-7393095

סדנת כתיבה (שירה ופרוזה) בהנחיית שז

אמיתו של דבר

כשזוגתי ואני החלטנו להביא ילדים לעולם, לא היה בלבנו ספק שזה הדבר הנכון לעשותנו. לא הייתה סיבה אחת טובה לוותר על התענוג, למרות שהיו מי שהסתכלו עלינו בעין עקומה, כי לא מספיק שאנו חיות כחוטאות, אז

זוגתי ואני לא מסתירות את אורח חייו מאף אחד, אבל גם לא מסבירות את עצמנו על כל צעד ושעל ולא משתמשות בזה כבכרטיס הביקור שלנו. ילדינו עושים זאת למעננו

"כן, אני יודעת" (טוב, נו, מותר גם לי ליהנות קצת), "יש לו שתי אימהות". הופ. האסימון יצא לדרך, מקצה הגולגולת לתוך גלגל העין ובסיבוב פרסה שוב לאונה השמאלית ואחר כך לימנית, ואולה, גול! אבל רגע, אולי לא, שריקה לעבירה...

"לא הבנתי", אמרה המוכרת, ואני חשבתי בלבי: בעיה שלך, דבילית. אבל אז משך בני במכנסיי ובטון סמכותי אמר: "אימא, אני יסביר" (וכל הלקות בחנות התנהגו למופת והקשיבו גם). "אז ככה", אמר הגבר שלי, "יש לי שתי אימהות, אימא ענת ואימא שירה. אני יצאתי מהבטן של אימא שירה ואחי הקטן יצא מהבטן של אימא ענת, עכשיו את מבניה? יש לי שתי אימהות, שתיים. וזהו."

המוכרת סגרה את פיה ואמרה כלוקה בעצירות קשה: "יו, איזה כיף לך, גם אני רוצה שתי אימהות, נותן אחת?"

"לא", אמר הבונבו, "כי עכשיו היא הולכת לקנות לי אוטו."

יהיו מי שיגידו, הא לך סיטואציה מביכה בעליל, זה הזמן להיקבר ברצפה, שהרי כל האנשים הזרים הללו יודעים כעת שאת שואבת דגדגנים. אבל אני התנפחתי מגאווה על כך שהגזול בן הארבע וחצי כולה, דיבר כל כך בטבעיות, עם טונה ביטחון, ונלחמתי בעצמי שלא להתחיל לשיר את ההמנון מרוב התרגשות. אילנה, חברתי הטובה, החכמה והסטרייטית, תמיד אומרת שילדים הם האושר שלנו בין כל הדאגות, ואני אומרת, שאם האושר הזה לא יהרוג אותנו, אז הוא רק יחשל אותנו.

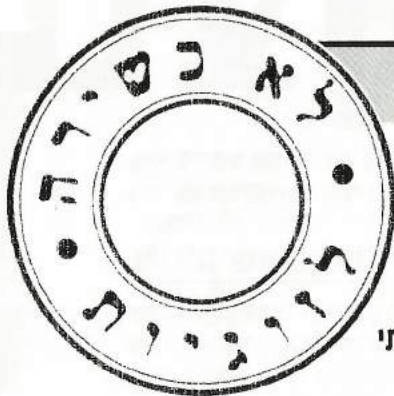
מדוע ליצור מצב "לא נורמלי" או "לא בריא" ולהביא ילדים לעולם? האם אימהות אכלו בורקס ובשיני בנים ייתקע השומשום? כן. אולי. אבל רק מעוגיות עבאדי. או כמו שנאמר: מה מחט לתחת? ויפה שעה אחת קודם! ובכן, חרף כל זאת, ילדנו שני בנים לתפארת מדינת ישראל. ומאז היוולדם ועד היום אנחנו יוצאות מהארון כמעט בכל יום.

נכון, אנחנו לא מסתירות את אורח חייו מאף אחד, אבל גם לא מסבירות את עצמנו על כל צעד ושעל ולא משתמשות בזה כבכרטיס הביקור שלנו. ילדינו עושים זאת למעננו. במיוחד בנו הבכור, שמסביר את הקונסטלציה המשפחתית שלנו בכל הזדמנות ולכל דורש. כך אני מוצאת עצמי חנוקה מול הירקן, מסמיקה מול הדוור ומזיעה מול נהג האוטו-זבל (כן, גם הוא יודע מבננו שאנחנו זוג נשים שמגדלות שני ילדים).

אבל הזעה לחוד וגאווה לחוד. לפני שבוע הלכתי עם בני הבכור לחנות בגדים, אליה הוא נוהג להגיע עם אמו השנייה. המוכרת, שזיהתה אותו מיד, חשפה טור שיני תנין שמשמש בקולגייט ובירכה אותו לשלום. "מה שלום אימא?" היא שאלה את בני ופנתה אליי כאל מוכרה ותיקה, "את בטח הדודה שלו."

"לא", ענית, "אני אימא שלו."

"אבל אימא שלו הייתה כאן איתו אתמול", התעקשה המוכרת, קצת פחות מחויכת מול המתחזה הפסיכוטית שטוענת שהיא אם הילד הטהור והמלאכי שלצדה.

היא מציעה שנעשה שבת אחת כמו שאני רוצה ושבת שנייה כמו שהיא רוצה. נשמע הגיוני. אבל מה? לפי הדת שלי כל השבתות צריכות להיות כמו שאני מאמינה. אצל הרבה זוגות "מעורבים" שם זה מתפוצץ. אבל לדעתי זה רק כיסוי לדברים עמוקים יותר

כבר לשעבר, החליטו לשמור נידה, ואל תשאלו אותי איך. אז כאמור מתחיל קשר, ויש לבבות פועמים ובלונים באוויר, אבל אז מגיעה השבת. הקיבוצניקית, שהיא פתוחה ודמוקרטית, מציעה שנעשה שבת אחת כמו שאני רוצה ושבת שנייה כמו שהיא רוצה. נשמע הגיוני. אבל מה? לפי הדת שלי כל השבתות צריכות להיות כמו שאני מאמינה, מה שמעמיד אותי בפני העובדה המצערת שהדת שלי היא ממש לא דמוקרטית.

השבת מנקזת אליה את כל המחלוקות הדתיות: את המשפחה, את העתיד, את צורת הבילוי, את המעגל החברתי. אצל הרבה זוגות "מעורבים" שם זה מתפוצץ. לדעתי, זה רק כיסוי לדברים עמוקים יותר שלא קשורים בכלל לדת. כי אני, אחרי שלא רציתי להתחתן עם אישה אחת שהייתה מוכנה לעשות בשבילי כמעט הכול, הבנתי שאני פשוט לא כשירה לזוגיות.

נכון שהכי קל והכי פחות מסובך זה להיות עם מישהי שמאמינה במה שאת מאמינה, שחושבת כמוך, שרוצה לחנך את הילדים כמו שאת התחנכת, אבל זה לא תמיד קורה וזה לא תמיד מושלם. האהבה הראשונה שלי הייתה דתייה, כמוני, ובכל זאת זה נגמר. מאז היא שינתה כיוון והיום היא אוכלת חזיר בשמנת ביום כיפור ואפילו התחנתה עם אישה מדהימה שגם היא אוכלת חזיר בשמנת ביום כיפור, ובעזרת השם הן יגדלו ילדי שמנת ביום כיפור. אבל פעם, כשהיינו ביחד, זה היה נראה בלתי אפשרי, כי לאיזו קהילה נשתייך? ודתיים זקוקים לקהילה, ממש כמו לסביות.

וכך קרה שהיום היא, אוכלת השרצים ובעולת הנידות, מחכה לילד, ברוך השם, וחייה בזוגיות כשרה למהדרין. ואילו אני, הדוסית, לא כשירה לזוגיות, חיה חיי פריצות בלב תל אביב, שומרת שבת וכשרות, מתפללת וצומה, ומחוסרת קהילה שאולי הייתה מרסנת אותי קצת.

אחד הקודמים | אביאלי שפרט

אני ממש לא דוגמה לזוגיות מוצלחת. אני לא יודעת איך עושים את זה בכלל. השבוע אפילו אמרו לי שהמילה זוגיות בכלל לא מופיעה בשדה האנגרטי שלי, או משהו כזה, אבל בכל זאת אני רוצה לכתוב משהו על זוגיות.

כי זה קרה גם לי, בפעם המי יודע כמה. אהבה חדשה, הסקרנות הרגילה. החברות שלה שואלות את השאלה שתמיד שואלים אותנו, הדוסיות, ואני עונה: לא, אני לא שומרת נידה, לא שמרתי אף פעם, לא עם בנות זוג דתיות ולא עם בנות שהאמינו בדברים אחרים (איך, לעזאזל, אומרים חילונית בשפה פוליטיקלי קורקט?). נכון שזה תירוץ יותר טוב מכאב ראש, אבל זה פשוט לא כתוב בשום מקום, ואנחנו, הדוסים, עושים רק מה שכתוב. אבל אם כבר מדברים על נידה, אימא שלי אומרת שהשבעיים האלו שבהם מתגעגעים ומוצאים דרכי תקשורת אחרות בין בני הזוג, זה מה ששומר על הנישואין. אבל לא באתי לכאן כדי להטיף לשמירת נידה, רק רציתי שתדעו שישנה האופציה הזו. זוג חברות שלי שזה עתה התחתנו (דוסיות, אולי

עריכת דין

איילת טרסר, עורכת דין
משפט אזרחי ומסחרי

- ייצוג בבתי משפט.
- תכנון ובניה, ליקויי בניה.
- חוזים והסכמים בתחומים שונים.
- מקרקעין, דירות, מיסוי מקרקעין, בתים משותפים.
- תכנון נכון של העברת זכויות ונכסים במשפחה.
- סיוע וליווי בהקמת חברות ושותפויות ובניהולן.
- ירושות וצוואות, ניהול נכסי עזבון, תכנון ועריכת צוואות.

סניפים בחיפה וברמת גן
 טל': 04-8682002, נייד: 054-5331863
 ayelet@zahav.net.il

סיפור קצר

נניח

האחת לוקחת את ידך בידה, והשנייה נוגעת בלחיך, מפנה את פניך אליה. היא מנשקת אותך. אין לך אוויר, או שליטה, או כפקוק. עד כדי כך טוב לך. ביום ראשון, בכניסה, אביך שולח אותך לווידי. לרגע את נבאלת שמא הוא ידע משהו, אבל ההבעה השלווה על פניו מרגיעה אותך. "כבר הרבה זמן לא היית שם", הוא אומר ברכות. "ברכני אבי כי חטאתי", את לוחשת לשבכת העץ, ולא מספרת שם שום דבר חשוב באמת.

*

חייבים לקרוא לזה אהבה. אחרת איך תוכלי להסביר את הדופק המואץ, את העונג הגדוש ששורף לך בגוף, את התחושה החזקה, המאוד-חזקה, שדברים הולכים להשתנות?

היא עזבה. היא נשארה יותר ממה שהתכוונה, אבל בסוף היא הייתה חייבת לעזוב. ועכשיו את לבד. אפילו התיירים עם חולצות ה"אני אוהב את אירלנד" כבר מזמן לא כאן. ככה זה כשהחורף מגיע, הרוחות מתחזקות והדגים שוחים למקומות חמים יותר. החלטתן לנתק את הקשר לגמרי. אתן חושבות שכך עדיף. אז עכשיו היא שם ואת כאן, מתעטפת בגוף, כאילו הוא סוג של נחמה. מעולם לא תיארתי לעצמך שהאהבה יכולה להכאיב כל כך. הימים מתקצרים והגעגועים הולכים ומתארכים כמו ווים שנתלים בבשרך בכל כובד משקלם ומושכים בו כלפי מטה.

ערב אחד, כשאת יושבת בחדרך ובוהה בלהבות המרצדות של הנרות שהדלקת כי שוב יש הפסקת חשמל, כמו בכל חורף, נשמעת דפיקה בדלת. את מחכה לשמוע את אביך ניגש אליה ופותח אותה. מלמולים אחרים וקריאה בשמך, ואת יורדת לקומה התחתונה. "מחפשים אותך", אומר אביך ומצביע על שון שעומד שם בפתח. הוא רטוב מגשם ועיניו נוצצות כמו תמיד. הוא נראה כמו ילד קטן, איך שהוא עומד שם, סומק בלחיו, נשימתו כבדה וחיוך מבויש ענוד על פניו. "יש לך טלפון", הוא אומר, "בואי מהר, זו שיחה מחוץ לארץ". את לא חושבת על כלום. את רק טורקת את הדלת ורצה אל הפאב. רצה כאילו אין לך גוף.

"הלו", את צועקת לתוך השפופרת עוד לפני שממש הגעת עד אליה.

"הי", עונה לך הקול שאי אפשר לטעות בו. את מרגישה איך חום גדול פושט בך. את יכולה לנשום מחדש. היא מחניקה בכי. קשה לה לדבר אבל היא מצליחה לומר שהיא מתגעגעת, שהיא אוהבת, שהיא חייבת שתגיע אליה, כמה שיותר מהר.

*

יומיים לאחר מכן את אומרת לאביך שאת לא מרגישה טוב ונשארת בבית. אחרי שהוא הולך את מושכת את המזוודה שמתחת למיטה ומוציאה מבין דפי הספר את המכתב שהכנת מראש. בדרך החוצה את משאירה את המכתב על השולחן בסלון. המילה "אבא" מסתכלת עליך מעל פני המעטפה. מבט אחרון סוקר את הבית, חורט כל פרט ופרט, מתעכב על הצילומים הממוסגרים. הנה את, ילדה קטנה בחוף הים, מחזיקה את היד של אימא שלה. הנה שלושתכם מחייכים בבית קפה בדבלין, והנה עוד תמונה של אימא - ואתן כל כך, כל כך דומות. צריבה מוכרת מטפסת אל עיניך. את מרימה את המזוודה ויוצאת.

*

מחלון האוטובוס את רואה את הכפר שלך הולך ומתרחק. הבתים הלבנים עם גגות הקש הדחוס, הפרחים באדניות המרפסות הנמוכות, השלטים בגאלית, עשן הכבול העולה מהארובות. כל אלו הולכים ומצטמקים, עד שהאוטובוס מבצע פנייה, והמקום בו נולדת נעלם מן העין.

*

נניח שנולדת בכפר קטן אחד באירלנד.

נניח שאת גרה בכפר קטן אחד באירלנד.

ונניח שהכפר הזה מונח לו בשולו של אוקיינוס כחול שהרבה סירות דייגים מנקדות אותו וספינה אחת גדולה וחלודה חורקת דרך קבע בין גליו, ועל הספינה הזו עובדים אנשים שאת מכירה כבר הרבה שנים, כי הם הרי נולדו בכפר, וגם את. נניח.

לעת ערב הם מסיימים לקפל רשתות ולהעביר את דגי הבס לתוך ארגזי עץ גדולים, ומסירים מעליהם את מכנסי הפלסטיק הצהובים שבסוף היום שכבה לבנה של מלח מכסה אותם ומקשיחה אותם כל כך עד שכשהם נפשטים מצטיירים בהם סדקים ארוכים.

ובין כל הגברים האלו יש גם בחורה אחת, שכשהיא מסירה את כובעה, שפעת שיער ארוך ובהיר משתחררת מכיבוש וגולשת על גבה כמו אלומה של אור. איש אחד, מבוגר, קופץ לרציף, ומשם מושיט ידו ועוזר לה להצטרף אליו. הבחורה הזו זאת את, והאיש הזה הוא אביך, ואתם שניכם לבדכם בעולם כבר ארבע שנים, מאז האישה החשובה בחייכם נפטרה.

מאוחר יותר, כשאת מתחת לזרם המים, מנסה לקרצף מעליך את ריח הדגים, אביך מקיש בדלת ומודיע שהוא הולך לאוידונין. את צועקת שעוד מעט תגיעי גם את.

*

אי אפשר ללכת ברחובות הכפר מבלי שתפגשי אנשים שאת מכירה. וכך את הולכת, גופך מדיף ריח סבון, רוחך פתוחה ואוורירית, ואת אומרת שלום לאנשים שלך, שרובם, כמוך, עושים את דרכם לפאב המקומי. קיץ עכשיו, והתיירים גם הם ממלאים את הרחובות. מצלמות על כתפיהם ונעליהם עדינות מדי לאבנים המעוקמות המרצפות את העליות והירידות של הסמטאות המתפתלות. את חשה גאווה כשאת חולפת על פניהם והם נועצים בך מבטים. הרישול הטבעי בתנועותייך אומר שהמקום הזה הוא ביתך.

הפאב דחוס באנשים, עשן וריחות אוכל ומשקה. אנשים מדברים, צוחקים, כלי הגשה פוגשים זה בזה ועוד מעט גם יתחילו לנגן. כבר מהפתח את מבחינה בשון. הוא עומד בקצה השני של החדר, מוציא את החליל שלו מהנרתיק ומניף ידו לסמן לך שלום. אפילו מכאן את יכולה לראות איך עיניו נוצצות מהתרגשות. אביך, גם הוא מסמן שהוא כאן. את ניגשת לבר להזמין משקה. הבחורה שעומדת מעברו השני לא מוכרת לך. זה ברור לך שהיא לא מכאן. שערה כהה, עיניה שחורות ובבת אחת את מרגישה איך הכאב המוכר חוזר וגואה בך. היא לא שומעת אותך טוב, עם כל הרעש הזה מסביב. היא רוכנת לעברך, פלג גופה העליון מעל הדלפק, והיא מקרבת את אוזנה אל פיך. את אומרת את ההזמנה שלך אל תוך האוזן שלה ומצליחה להריח אותה, תוך כדי קווצת שיער בהירה נוגעת באחרת, כהה. אחר כך תלגמי מהשחור המוקצף ותסתובבי לרגע. שון ינגן בחליל ולא יוריד ממך את העיניים.

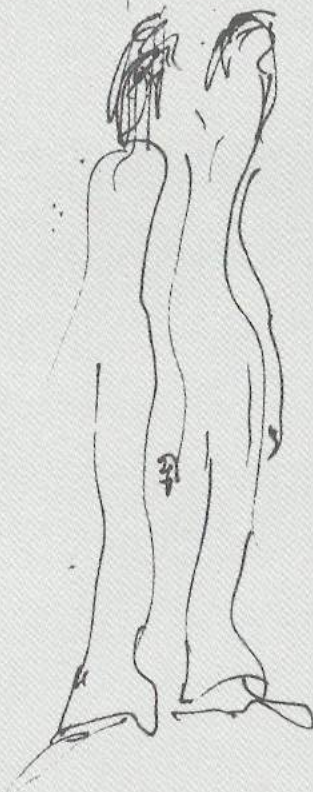
*

בלילה לא תצליחי להירדם. בבוקר, על הספינה, לא תצליחי לעבוד. בצהריים לא תצליחי לאכול. בערב תגיעי לפאב. יום אחר יום אחר יום.

ובאחת הפעמים, כשאת נכנסת לפאב, היא מבחינה בך מרחוק ופורשת חיוך ענק. לרגע נדמה לך שהיא ממש חיכתה לך ושוב ההתרגשות מציפה אותך. אתן מנסות לנהל שיחה. קצת קשה עם כל הרעש הזה. היא מספרת לך מאיזו ארץ הגיעה. כאן היא תהיה חודשיים בלבד. להרוויח קצת כסף ולהמשיך הלאה. את לא מצליחה לשמוע את כל מה שהיא אומרת, אבל זה לא משנה.

כשהפאב נסגר, את מחכה לה בחוף. מתחיל להיות קר בלילה הזה, מרובה הכוכבים. ואז הדלת נפתחת. ונסגרת. היא שם, עומדת למולך והחיוך ההוא מופיע שוב. "את רועדת מקור", היא אומרת לך ועוטפת אותך במעיל שלה, כאילו הייתה היא זו שגדלה במקום ורגילה למזג האוויר ולא את.

אתן הולכות אל המזח. מתיישבות שם, רגליכן תלויות מעל המים. ידה

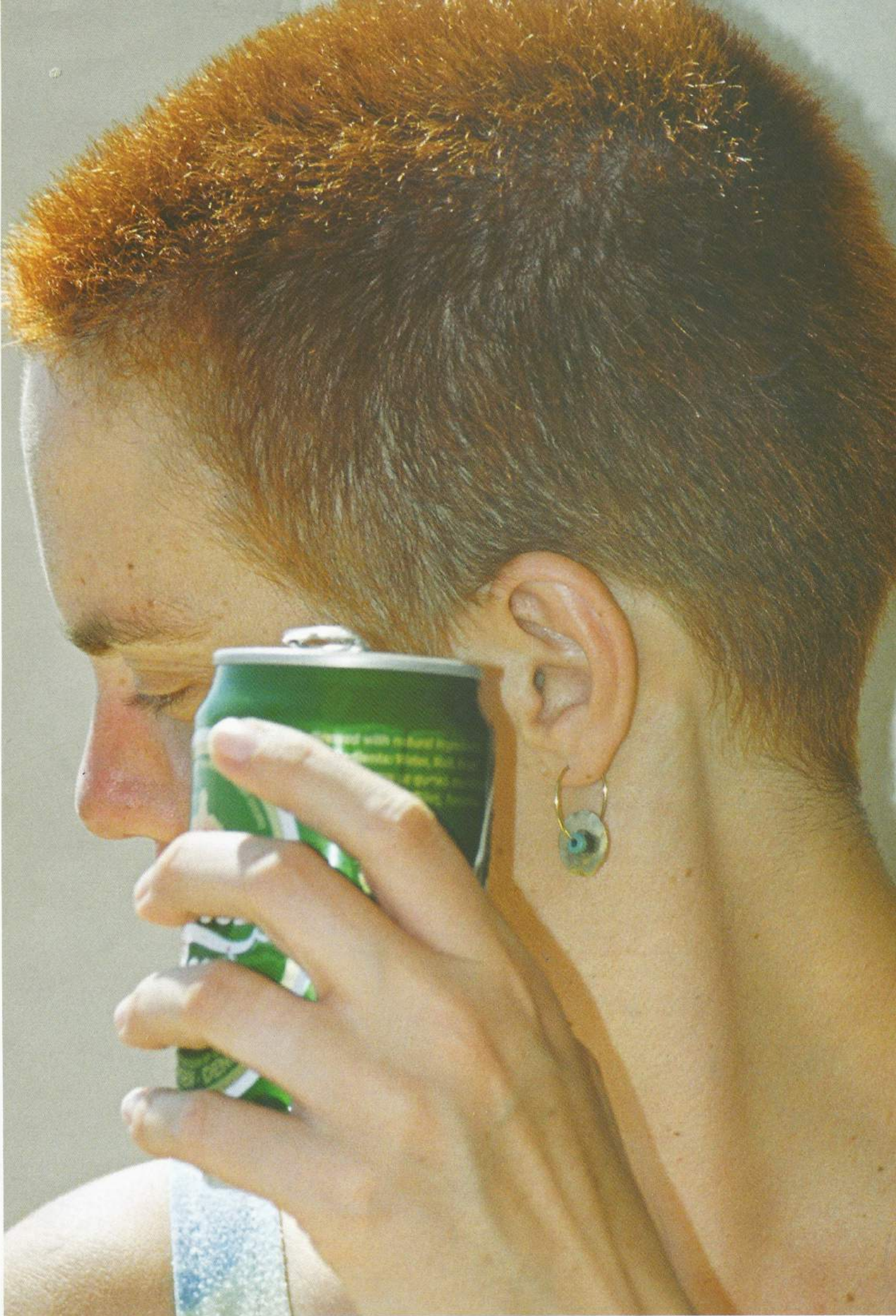

מ ק ו ם
לאמנות

בחסות:

מעבדה לצילום מקצועי
רח' דרך מנחם בגין 19,
בית הדר, ת"א
טל: 03-5602492
פקס: 03-5660135
e.mail: sby_ltd@barak.net.il

Artspace

חול לאמנות בינתחומית